

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΥ

Καθηγητοῦ τῶν Ὀρθοπεδικῶν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλεῖῳ τῆς Δημ.
Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐν τοῖς Διδασκαλείοις τῆς Φιλεκπ. Ἐταιρείας

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗΣΙΣ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ
1913 ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ ΜΕΓΑΡΩΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ 46

1914

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΟΥ
Καθηγητὴ τοῦ Θεολογικοῦ καὶ τῶν Ἀγίων Ἐπιστολῶν τῆς
Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης τῆς Θεολογικῆς

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΣΤΙΝ ΑΓΓΛΙΑ
ΑΓΙΑ ΤΟ ΠΡΕΣΒΥΤΗΡΙΟΝ ΠΡΟΪΚΑΝ ΤΗΝ ΤΟΥ ΣΕΒΤΙΜΟΥ
ΜΑΤΤΙΟΥ ΤΟΥΤΟΥ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΡΩΤΕΙΟΝ ΠΑΝΟΥ ΚΑΙ ΣΙΔΕΡΗ
ΤΟ ΕΤΟΣ 1884

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΥ

Καθηγητοῦ τῶν Θεολογικῶν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλείῳ τῆς Δημ.
Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐν τοῖς Διδασκαλείοις τῆς Φιλεκπ. Ἐταιρείας.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚῆ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ 1ΗΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ
1913 ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ 46

1914

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

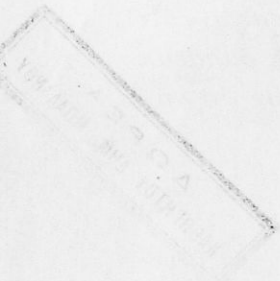
ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐκείνη ἡ διδασκαλία περὶ τῶν ἀληθειῶν τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεολογίας.

Αἱ ἀλήθειαι αὗται εἶναι δύο εἰδῶν: α') ἐκεῖναι τὰς ὁποίας πρέπει νὰ πιστεύωμεν (π. χ. ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργὸς τοῦ κόσμου), καὶ β') ἐκεῖναι τὰς ὁποίας πρέπει νὰ πράττωμεν (π. χ. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου). Αἱ μὲν ἀλήθειαι τὰς ὁποίας πρέπει νὰ πιστεύωμεν λέγονται δόγματα, αἱ δὲ ἀλήθειαι τὰς ὁποίας πρέπει νὰ πράττωμεν ἠθικαὶ ἀλήθειαι ἢ ἐντολαί.

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ομοίως, η κατάσταση των πραγμάτων είναι η ίδια με την κατάσταση που υπάρχει στην Ελλάδα. Η κατάσταση είναι η ίδια με την κατάσταση που υπάρχει στην Ελλάδα. Η κατάσταση είναι η ίδια με την κατάσταση που υπάρχει στην Ελλάδα.

Η κατάσταση είναι η ίδια με την κατάσταση που υπάρχει στην Ελλάδα. Η κατάσταση είναι η ίδια με την κατάσταση που υπάρχει στην Ελλάδα. Η κατάσταση είναι η ίδια με την κατάσταση που υπάρχει στην Ελλάδα.

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

Α'.

ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Εἶδη Θρησκειῶν. — Αἱ μονοθεϊστικαὶ Θρησκειῖαι. — Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ αἱ διάφοροι χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι. — Ἡ ὁρθόδοξος χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

1.) Περὶ Θρησκείας καὶ εἶδη Θρησκειῶν. Αἱ μονοθεϊστικαὶ Θρησκειῖαι.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐννοοῦν ὅτι τὸν κόσμον ἐδημιούργησε καὶ διοικεῖ μία ἀνωτέρα δύναμις, τὴν ὁποίαν λατρεύουν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔχουν ὅλοι τὴν ἰδίαν ἀνάπτυξιν, διαφοροτρόπως ἐφαντάσθησαν αὐτὴν τὴν ἀνωτέραν δύναμιν. Ἄλλοι ἐπίστευσαν ὡς Θεὸν τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, ἄλλοι τὸ πῦρ, ἄλλοι τὰ ζῶα ἢ τὰ δένδρα ἢ ἄλλα ὄντα τῆς φύσεως. Ὅλοι ὅμως οἱ λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος καὶ οἱ ἄγριοι λαοί, οἱ ὅποιοι ἀκόμη σήμερον λατρεύουν ὡς Θεὸν τὰ διάφορα ὄντα τῆς φύσεως, ἐπλανήθησαν, διότι ἐλάτρευαν τὰ κτίσματα ἀντὶ τοῦ κτίστου των.

Ὁ Θεὸς τέλος ἐφάνερωσε τὰς βάσεις τῆς ἀληθοῦς Θρησκείας κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς Ἑβραίους, εἰς τοὺς ὁποίους ἔστειλε τοὺς Πατριάρχας, τὸν Μωϋσῆ, καὶ τοὺς Προφήτας· βραδύτερον δὲ ἐφάνερωσε τὴν ἀληθῆ Θρησκείαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἵχάριν τοῦ

ὁποίου ἔστειλε τὸν μονογενῆ του Υἱὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἐδίδαξε τὴν τελείαν Θρησκείαν.

Ὅστε ἔλαι αἱ Θρησκείαι, αἱ ὁποῖαι διδάσκουν πολλοὺς θεοὺς (πολυθεϊστικά· Θρησκείαι) εἶναι ἐσφαλμένοι καὶ ψευδεῖς, καὶ ἐπειδὴ ἐν αὐταῖς θεοποιοῦνται ὄντα τῆς φύσεως λέγονται φυσικαὶ Θρησκείαι. Δὲ μόναι Θρησκείαι, αἱ ὁποῖαι ἀπεκαλύφθησαν δηλ. ἐφάνερῶθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι μόνον δύο (ἀποκεκαλυμμένοι Θρησκείαι): ἡ Ἰουδαϊκὴ, ἡ ὁποία ἰδρυθεῖσα κυρίως ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως (1500 π.Χ.) προετοίμασε τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν χριστιανικὴν Θρησκείαν, καὶ ἡ χριστιανικὴ, ἡ τελεία ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δ' αἱ δύο αὗται Θρησκείαι διδάσκουν ἓνα μόνον Θεὸν λέγοντα μονοθεϊστικά.

Υπάρχει καὶ τρίτη Θρησκεία μονοθεϊστικὴ, ἡ Μωαμεθανικὴ, τὴν ὁποίαν ἱδρυσεν ὁ Ἄραβ Μωάμεθ (ἐγεννήθη τὸ 570 μ. Χ.) τὴν Θρησκείαν ὅμως ταύτην δὲν ἐδίδαξεν ὁ Θεός, ἀλλ' ὁ Μωάμεθ, ὁ ὁποῖος παρέλαβε μὲν ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμόν καὶ τὸν Χριστιανισμόν τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν περὶ ἑνὸς Θεοῦ, ἀνέμιξεν ὅμως καὶ πολλὰς ψευδεῖς διδασκαλίας ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν.

2. Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ αἱ διάφοροι χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι. Ἡ ὀρθόδοξος χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ἦλθεν εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ διδάξῃ τὴν τελείαν Θρησκείαν καὶ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν.

Τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν Ἀποστόλων διετήρησε σώαν καὶ ἀνόθευτον μόνη ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Τοῦναντίον δ' ἐνόθευσε ταύτην μὲ πολλὰς προσθήκας καὶ ἀνθρωπίνας μεταγενεστέρας διδασκαλίας καὶ πλάνας ἢ ἀπὸ τοῦ 867 ἀποσχισθεῖσα ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δυτικὴ Ἐκκλησία (ἡ ὁποία λέγεται ἄλλως καὶ παπικὴ, διότι ἀρχηγὸς τῆς εἶναι ὁ πάπας, ὡς λέγεται ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης· καὶ Ῥωμαϊκὴ, διότι ὁ πάπας ἐδρεύει εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ καθολικὴ, ὅπως αὐ-

τοκαλείται). Ἀπὸ δὲ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀπεσπάσθησαν κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Διαμαρτυρομένων (Προτεσταντῶν 1)).

Εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἀνήκουν ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων οἱ Ἕλληνες, οἱ Ῥῶσοι, οἱ Ῥωμοῦνοι, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Μαυροβούνιοι. Ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι πιστεύουν ἀκριβῶς τὰς αὐτὰς ἀληθείας, καὶ διὰ τοῦτο λέγομεν ὅτι ἀποτελοῦν δογματικῶς τὴν μίαν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν ὅμως ἢ μίᾳ ὀρθόδοξοι ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διακρίνεται εἰς αὐτοκέφαλους Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι διοικοῦνται ἀνεξαρτήτως ἢ μίᾳ τῆς ἄλλης. Εἶναι δὲ αἱ αὐτοκέφαλοι αὗται Ἐκκλησίαι αἱ ἑξῆς: Τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ αἱ Ἐκκλησίαι Κύπρου, Ἑλλάδος, Ῥωσσίας, Ῥωμουνίας, Σερβίας, Μαυροβουνίου καὶ τῶν ἐν Αὐστρουγγαρία Ὀρθόδοξων.

ὑπὸ τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας ἀπεκηρύχθησαν ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Νεστορίου Νεστοριανοί, οἱ ὁποῖοι ζοῦν κυρίως εἰς τὴν Περσίαν καὶ τὸ Κουρδιστάν· καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Εὐτυχοῦς, οἱ Μονοφυσῖται, ὅπως λέγονται οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Ἀβησσυνοὶ καὶ οἱ Κόπται τῆς Αἰγύπτου, διότι παρέβησαν τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἶναι αἰρετικοί, ὅπως λέγονται ὅσοι διαφέρουν εἰς τι δόγμα ἀπὸ τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος τοῦ 1872 ἀπεκήρυξε τοὺς Βουλγάρους, διότι ἂν καὶ ἔχουν τὰ αὐτὰ δόγματα μὲ τὴν Ἐκκλησίαν μας, δὲν ἤθελαν ν' ἀναγνωρίσουν τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ὡς τὸν πνευματικὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐν τῇ τότε εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ κατο-

1) Λέγονται οὕτω διότι κατὰ τὸ συνέδριον τῆς Σπείρας (Speier) ἐν Γερμανίᾳ (1529) διεμαρτυρήθησαν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Λουθήρου κατὰ τῶν ἐναντίων τῶν ληφθέντων μέτρων ὑπὸ τῶν παπικῶν ἡγεμόνων. Περὶ αὐτῶν πρὸ βλ. § 28 ἡμετέρας στοιχειώδους Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας.

κούντων Βουλγάρων. Διὰ τοῦτο ἔκτοτε θεωροῦνται σχισματικοί, ὡς λέγονται οἱ διαφέροντες εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν καὶ τάξιν.

Β'.

ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

3. Περὶ τῶν πηγῶν τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς
Θρησκείας γενικῶς.

Αἱ γνώσεις μας διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς Θρησκείας πηγάζουν ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, αἱ ὁποῖαι διὰ τοῦτο λέγονται πηγαὶ τῆς Θρησκείας μας.

4. Ἡ Ἁγία Γραφή.

Ἁγία Γραφή ἢ ἅγιοι Γραφαὶ ἢ Βίβλος καλεῖται τὸ σύνολον τῶν βιβλίων εἰς τὰ ὁποῖα περιέχεται ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ἡ φανέρωσις τῶν θεῶν δογμάτων καὶ ἐντολῶν. Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι βιβλίον θεόπνευστον, ἦτοι οἱ συγγραφεῖς τῆς ἐφωτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ Ἁγία Γραφή (Ἁγία Γραφή) διαιρεῖται εἰς δύο μέρη: α') τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἡ ὁποία περιέχει τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς διαθήκης, δηλαδὴ τῆς συμφωνίας μεταξὺ Θεοῦ καὶ Ἑβραίων· κατὰ ταύτην ὁ Θεὸς ὑπισχνεῖτο νὰ καταστήσῃ τοὺς Ἑβραίους λαὸν περιούσιον, ἦτοι ἐκλεκτόν, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τηροῦν οὗτοι τὸ ἅγιον θέλημα του. β') δὲ τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἡ ὁποία περιέχει τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς καινῆς διαθήκης, δηλαδὴ τῆς νέας συμφωνίας μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἄλλων τῶν ἀνθρώπων, πρὸς σωτηρίαν των.

5. Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Τὰ βιβλία τῆς Π. Δ. (Παλαιᾶς Διαθήκης) ἐγράφησαν ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Δύνανται δὲ νὰ διαιρεθῶν, κατὰ τὸ περιεχόμενον των, εἰς τρεῖς τάξεις, ἦτοι:

α') εἰς ἱστορικά, τὰ ὁποῖα περιέχουν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ τῆς μεταξὺ Θεοῦ καὶ Ἑβραίων γενομένης συμφωνίας· β') διδακτικὰ (ἢ ἠθικὰ ἢ ποιητικὰ), τὰ ὁποῖα περιέχουν ἠθικὰ διηγήματα ἢ ῥητὰ ἢ προσευχάς, εἰς ὕψος ποιητικόν· καὶ γ') προφητικά, τὰ ὁποῖα περιέχουν τὰς διδασκαλίας καὶ τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος προφητείας τῶν Προφητῶν.

Ἱστορικὰ βιβλία τῆς Π. Δ. εἶναι: 1) ἡ Πεντάτευχος, ἡ ὁποία περιέχει τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς διαθήκης ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Μωϋσέως. 2) Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ἔνθα περιέχεται ἡ δρᾶσις τούτου ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. 3) Οἱ Κριταί, ἔνθα περιέχεται ἡ ἱστορία τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Κριτῶν. 4) Ἡ Ῥούθ, ἔνθα ἱστορεῖται ἡ ἱστορία ταύτης. 5) τὰ 4 βιβλία τῶν Βασιλείων καὶ τὰ 2 τῶν Παραλειπομένων, ἔνθα περιέχεται ἡ ἱστορία τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν βασιλείων, μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων. 6) Τὰ δύο βιβλία τοῦ Ἔσδρα καὶ τὸ ἐν τοῦ Νεεμίου, ἔνθα ἱστορεῖται πῶς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἔσδρα καὶ τοῦ Νεεμίου ἐπανήλθον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν. 7) τὸ βιβλίον τῆς Ἰουδίθ, 8) τὸ βιβλίον τῆς Ἐσθήρ, καὶ 9) τὸ βιβλίον τοῦ Τωβίτ, ἔνθα περιέχεται ἡ ἱστορία τῶν προσώπων τούτων. 10) Τὰ τρία βιβλία τῶν Μακκαβαίων, ἔνθα ἱστοροῦνται τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν Ἑβραίων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν Μακκαβαίων.

Διδακτικὰ βιβλία τῆς Π. Δ. εἶναι: 1) Ὁ Ἰώβ, ἔνθα περιέχεται ἡ ἱστορία τοῦ πολυπαθοῦς Ἰώβ, ἐκ τῆς ὁποίας διδασκόμεθα ὅτι ὁ Θεὸς ἀνταμείβει ὄσους ὑποφέρουν μὲ ὑπομονήν. 2) Οἱ Ψαλμοί, συλλογὴ 150 θρησκευτικῶν ὕμνων. 3) Αἱ Παροιμίαι, συλλογὴ παροιμιῶν. 4) Ὁ Ἐκκλησιαστής, ἐκ τοῦ ὁποίου διδασκόμεθα τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. 5) Τὸ Ἄσμα τῶν ἡσμάτων, ἐκ τοῦ ὁποίου διδασκόμεθα τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. 6) Ἡ σοφία Σολομώντος, ἔνθα ἐγκωμιάζεται ἡ σοφία καὶ 7) ἡ σοφία Σειράχ, συλλογὴ ἠθικῶν παραγγελμάτων. Τὰ προφητικὰ τέλος βιβλία τῆς Π. Δ. περιέχουσι τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν, οἱ ὁποῖοι κατέλιπον συγγράμματα καὶ οἱ ὁποῖοι διαιροῦνται εἰς 4 μείζονας, οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν μεγαλύτερα συγγράμματα (Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, Ἰεζεκὴλ καὶ Δανιήλ) καὶ 12 ἐλάσσονας, οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν μικρότερα συγγράμματα.

Τὰ βιβλία τῆς Π. Δ. συνελέγησαν εἰς ἓν ὅλον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἑσδρα. Λέγεται δ' ἡ συλλογὴ αὕτη κανών, διότι περιέχει τὸν κανόνα, ἤτοι τὸ ὑπόδειγμα τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ βίου κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὁμοίως βιβλία τινὰ τῆς Π. Δ. ἐξ ὧν ἀνεφέραμεν ἐγράφησαν μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἑσδρα, συνελέγησαν βραδύτερον εἰς κανόνα καὶ λέγονται διὰ τοῦτο δευτεροκανονικά.

Ἐπειδὴ ἡ Π. Δ. ἀπηρθύνετο πρὸς Ἑβραίους τὰ βιβλία αὐτῆς ἐγράφησαν εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν βιβλίων καὶ ἀποσπασμάτων, τὰ ὅποια ἐγράφησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἢ τὴν τότε ὑπὸ τῶν Ἑβραίων λαλουμένην ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν. Ἡδὴ ὁμοίως κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ ἐγένεον ἡ μετάφρασις αὐτῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἢ ὅποια λέγεται μετάφρασις τῶν ἑβδομήκοντα (σ'), διότι ἐνόμιζον ἄλλοτε ὅτι μετάφρασθη συγχρόνως ὑπὸ 72 ἐρμηνευτῶν.

6. Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Τὰ βιβλία τῆς Κ. Δ. (Καινῆς Διαθήκης) εἶναι: 1) τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια· τὸ κατὰ Ματθαῖον, Μάρκον, Λουκᾶν καὶ Ἰωάννην, ἐνθα περιέχεται ἡ εὐφρόσυνος ἀγγελία ὅτι ἦλθεν ὁ Σωτὴρ εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ τὸν σώσῃ, καὶ ἱστορεῖται ὁ βίος καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ. 2) Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ Λουκᾶ, ἐνθα ἱστορεῖται ἡ ἐνέργεια ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ μάλιστα τῶν κορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου. 3) Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων ἤτοι α') ἐκείναι, αἱ ὅποιαι ἐστάλησαν πρὸς τοὺς Χριστιανούς μίᾳς πόλεως ἢ πρὸς ὠρισμένον ἄτομον· τοιαῦται εἶναι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου, ἢτοι ἡ πρὸς Ῥωμαίους, αἱ δύο πρὸς Κορινθίους, ἡ πρὸς Γαλάτας, ἡ πρὸς Ἐφεσίους, ἡ πρὸς Φιλιππησίους, ἡ πρὸς Κολοσσαεῖς, αἱ δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς, αἱ δύο πρὸς Τιμόθεον, ἡ πρὸς Τίτον καὶ ἡ πρὸς Φιλήμονα, ἔτι δ' ἡ πρὸς

Ἑβραίους ἐπιστολή· 6') δὲ ἐκείναι, αἱ ὁποῖαι ἐστάλησαν πρὸς ἕλλην τὴν Ἑκκλησίαν, αἱ καθολικαὶ ἐπιστολαί, ἐκ τῶν ὁποίων ἔγραψε μίαν ὁ Ἰάκωβος, δύο ὁ Πέτρος, τρεῖς ὁ Ἰωάννης καὶ μίαν ὁ Ἰούδας· 4) τέλος ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου, ἔνθα ἀποκαλύπτεται, δηλ. φανεροῦται ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς θὰ νικήσῃ ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ θὰ θριαμβεύσῃ.

Ἐπειδὴ ἡ Κ. Δ. ἀπληθύνετο πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, ἔπρεπε νὰ γραφῇ εἰς γλῶσσαν γενικῶς διαδεδομένην, διὰ νὰ νοηθῇ ὑπὸ πλείστον. Τοιαύτη δὲ γλῶσσα ἦτο ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (τὸν 4ον αἰῶνα π. Χ.) ἡ ἑλληνικὴ, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐγράφη ἡ Κ. Δ.

7. Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις

Οἱ Εὐαγγελισταὶ καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲν κατέγραψαν εἰς βιβλία πάσας τὰς χριστιανικὰς διδασκαλίας, οὐδὲ πάντα τὰ χριστιανικὰ ἔθιμα. Διὰ τοῦτο ἐκτὸς τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἔχομεν καὶ δευτέραν πηγὴν τῆς Θρησκείας μας, τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, ἣτοι τὸ σύνολον τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν περιέχονται μὲν εἰς τὴν Ἀ. Γ. ἀλλὰ σύμφωνοι πρὸς τὴν διδασκαλίαν ταύτης, ἔχουν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων καὶ μετεδόθησαν μέχρις ἡμῶν προφορικῶς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Ἱ. Π. (Ἱερὰ Παράδοσις) εἶναι ἐν γένει αἱ διάφοροι λειτουργία· καὶ ἀκολουθία, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, αἱ εἰκόνες, αἱ νηστεία, τὸ θυμίαμα, τὸ νὰ προσευχώμεθα πρὸς ἀνατολάν, τὰ ἱερά ἄμφια κ. τ. λ.

Τὴν Ἱ. Π. διεφύλαξε σώαν καὶ ἀκεραίαν ἡ Ὀρθόδοξος Ἑκκλησία, ἐνῶ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑκκλησίαν ἀνεμίχθη αὕτη με ἀνθρωπίνης πλάνας. Ἡ Διαμαρτυρομένη Ἑκκλησία δὲν παραδέχεται τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν ἀλλὰ παραδέχεται ὡς μόνην πη-

γὴν τὴν Ἁγίαν Γραφήν, καὶ ἀπορρίπτει ὅ,τι δὲν διδάσκεται ὑπὸ ταύτης· (διὰ τοῦτο οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν ἔχουν σημεῖον σταυροῦ, εἰκόνας, νηστείας, θυμίαμα κ.τ.λ.).

Γ·

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΑΥΤΟΥ

8. Περὶ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως γενικῶς.

Αἱ δογματικαὶ ἀλήθειαι τῆς Ἐκκλησίας μας, αἱ ὁποῖαι περιέχονται κατ' ἕκτασιν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, περιέχονται ἐν περιλήψει, δηλαδὴ μὲ ὀλίγας λέξεις, εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως, ἣ ὁποῖα περιέχει τὴν περὶ τοῦ ὀρθόδοξου διδασκαλίαν τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου (325 μ. Χ.), καὶ συνετάχθη ὡς νῦν ἔχει ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἡ ἔκθεσις αὕτη τῆς πίστεως λέγεται καὶ Πιστεύω ἀπὸ τῆς πρώτης λέξεως αὐτῆς· ἔτι δὲ καὶ ὁμολογία ἢ κανὼν τῆς πίστεως, διότι κανονίζει τὴν πίστιν μας ἢ καὶ σύμβολον τῆς πίστεως, διότι εἶναι τὸ σύμβολον, ἦτοι τὸ σημεῖον διὰ τοῦ ὁποίου διακρίνονται οἱ ὀρθόδοξοι τῶν μὴ ὀρθόδοξων. Οἱ ἀποδεχόμενοι τὰς διδασκαλίαις τοῦ συμβόλου εἶναι ὀρθόδοξοι, οἱ μὴ ἀποδεχόμενοι ταύτας δὲν εἶναι.

Ἀφορμὴ πρὸς σύνταξιν τοῦ συμβόλου ἐδόθη κυρίως ἐκ τῆς αἰρέσεως τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρεσβυτέρου Ἀρείου, ὅστις ἀρνούμενος τὴν θεότητα τοῦ Σωτῆρος, εἰθεώρει τούτον ὡς ἄνθρωπον ἀπλοῦν, διὸ καὶ κατεδικάσθη ἢ διδασκαλία του ὑπὸ τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου· δεῦτερον δ' ἐκ τῆς αἰρέσεως τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μακεδονίου, ὅστις ἠρνεῖτο τὴν θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου

κατεκρίθη ἢ διδασκαλία του ὑπὸ τῆς Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικῆς συνόδου.

Ἀποτελεῖται δὲ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἐκ 12 ἄρθρων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ α' πραγματεύεται περὶ Θεοῦ Πατρός, τὸ β' μέχρι τοῦ ζ' περὶ τοῦ Θεοῦ Υἱοῦ, τὸ η' περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ θ' περὶ Ἐκκλησίας, τὸ ι' περὶ βαπτίσματος, τὸ ια' περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν καὶ τὸ ιβ' περὶ μελλούσης ζωῆς.

9. Κείμενον καὶ ἐρμηνεία τοῦ α' ἄρθρου τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

«Πιστεύω εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν».

Διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου ὁμολογοῦμεν τὴν πίστιν μας εἰς τὸν ἓνα Θεόν, ὅστις λέγεται Πατήρ, διότι εἶναι κατὰ φύσιν Πατήρ τοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ χάριν ὅλων τῶν ἀνθρώπων· παντοκράτωρ διότι κρατεῖ, δηλ. κυβερνᾷ τὸ σύμπαν· ποιητὴς, δηλ. δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος, τὸ ὅποιον ἐνταῦθα ἐκ τῶν δύο σπουδαιότερων τμημάτων του λέγεται οὐρανὸς καὶ γῆ. Εἶναι δημιουργὸς πάντων ὧν βλέπομεν (ζώων, φυτῶν κ.τ.λ.) καὶ πάντων ὧν δὲν βλέπομεν (ἀγγέλων καὶ πνευμάτων).

10. Οὐσία καὶ ιδιότητες τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Θεὸς εἶναι ἀπόλυτον ὄν, ἦτοι παντέλειον πνεῦμα στερούμενον ὕλης. Ὡς τοιοῦτος εἶναι: α') αἰώνιος, μὴ ἔχων οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος («ἀπὸ τοῦ αἰῶνος ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ»). β') ἀόρατος, ἐπειδὴ στερεῖται ὕλης, ἦτις μόνη εἶναι ὁρατὴ. γ') ἀχώρητος, δηλ. δὲν περιορίζεται εἰς χῶρον, ἀλλὰ τὸναντίον εἶναι πανταχοῦ παρών. δ') ἀνεκδήξ, ἦτοι οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκην, ἀφοῦ εἶναι τέλειος. ε') ἀμετάβλητος, διότι ἀφοῦ εἶναι ἀπολύτως

1) Ψαλ. 110', 2.

τέλειος δὲν δύναται νὰ γίνῃ τελειότερος οὔτε ἀτελέστερος, ὅτε θὰ ἔπαυε νὰ εἶναι Θεός. 5') παντογνώστης, διότι γνωρίζει τὰ πάντα («Κύριε, σὺ ἔγνωσ πάντα», 1) οὐ μόνον τὰ συμβάντα καὶ τὰ συμβαίνοντα ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν καὶ αὐτὰς τὰς σκέψεις καὶ τοὺς διαλογισμοὺς. 6') παντοδύναμος, διότι τὰ πάντα δύναται νὰ πράξῃ («οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν»· 2) μόνον ἁμαρτίαν δὲν δύναται νὰ διαπράξῃ, διότι ἡ διάπραξις ταύτης εἶναι ἔνδειξις ἀδυναμίας. 7') πάνσοφος, διότι τὰ πάντα ποιεῖ ἐν σοφίᾳ («πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας». 3) 8') ἅγιος, ἦτοι ἀναμάρτητος («ἅγιος ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν». 4) 9') δίκαιος, διότι ἀμείβει τὸ ἀγαθὸν καὶ τιμωρεῖ τὸ κακὸν («ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ». 5) 10) 11) πανάγαθος, διότι ἐπιθυμεῖ τὴν σωτηρίαν πάντων καὶ στέλλει τὰ δῶρα αὐτοῦ πρὸς πάντας («τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἀγαθοῦς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους». 6) 12) 13) πιστός, ἦτοι ἐκτελεῖ πάντα ὅσα ὑπεσχέθη.

11. Ἡ Ἁγία Τριάς.

Ὁ εἰς κατ' οὐσίαν Θεὸς διακρίνεται εἰς τρεῖς ὑποστάσεις ἢ τρία πρόσωπα, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἀποτελοῦν δὲ καὶ αἱ τρεῖς ὑποστάσεις ἓνα μόνον τρισυπόστατον Θεόν, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον, οὐχὶ δὲ τρεῖς Θεοὺς, διότι μία καὶ ἐντελὴς ἡ αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία τῶν τριῶν ὑποστάσεων, αἱ ὁποῖαι διὰ τοῦτο λέγονται ὁμοούσιοι.

Διακρίνονται δ' αἱ τρεῖς ὑποστάσεις ἀπ' ἀλλήλων μόνον κατὰ τὸ ὅτι ὁ μὲν Πατὴρ εἶναι ἀγέννητος, ὁ Υἱὸς γεννητὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς, τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορευτὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς.

1) Ψαλ. ΡΛΗ', 3. 2) Ἰώβ ΜΒ', 2. 3) Ψαλ. ΡΓ', 24. 4) Λευϊτ. 1Θ', 2. 5) Ῥωμ. Β', 6. 6) Μκτθ. Ε', 45.

Πῶς ὁ εἰς Θεὸς διακρίνεται εἰς τρεῖς ὑποστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἓνα μόνον Θεόν, εἶναι μυστήριον, δηλ. δὲν δύναται νὰ νοηθῆ ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἐδίδαξεν ὁμοίως εἰς ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν τῆς Τριάδος ὁ Σωτῆρ, ὁ ὁποῖος παρήγγειλεν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ βαπτίζουσιν «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». 1) Ἐφανερώθη δ' εἰς ἡμᾶς ἡ Ἁγία Τριάς κατὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Σωτῆρος, ὅτε, ἐνῶ ὁ Υἱὸς ἐβαπτίζετο, ὁ Πατὴρ ἔλεγεν: «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠδόκησα», 2) καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα κατέβη ἐπ' αὐτὸν ὡς περιστέρα. 3)

12. Ὁ Θεὸς δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος.

Ὁ Θεός, ἐνῶ οὐδὲν ὑπῆρχεν, ἐδημιούργησε τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μηδενός, διὰ μόνου τοῦ λόγου του. Ἐδημιούργησε δὲ τούτον ἐξ ἀγάπης, ἐπειδὴ δηλ. ἤθελε νὰ καταστήσῃ καὶ ἄλλα ὄντα ἐκτὸς αὐτοῦ εὐτυχῆ.

Τὸ τελειότερον ὄν, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος διαφέρει τῶν ἄλλων ζώων διότι δὲν ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ σῶμα, ὡς αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ψυχὴν ἀνευ ὕλης καὶ ἀθάνατον. Ἐδημιουργήθη δ' ὁ ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα (δηλ. ἔλαβε νοῦν καὶ ἐλευθέραν θέλησιν) καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ (δηλ. δύναται ἂν θέλῃ νὰ ὁμοιωθῆ ὅπωςδὴποτε πρὸς τὸν Θεόν). Κατάγονται δὲ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ ζεύγους τῶν πρωτοπλάστων, ἦτοι τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὔας.

Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε πρὸ τοῦ ὕλικου κόσμου ὄντα ἀνώτερα τοῦ ἀνθρώπου, τοὺς ἀγγέλους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀσώματοι, ἀόρατοι, ἀθάνατοι, καὶ ἔχουν ὡς ἔργον νὰ ἀγγέλουν καὶ νὰ ἐκτελοῦν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ προστατεύουσιν τοὺς ἀγαθοὺς

1) Ματθ. ΚΗ', 19.

2) = τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἀγαπῶ.

3) Ματθ. Γ' 13—17.

ἀνθρώπους. Τινές ὅμως τῶν ἀγγέλων παρήκουσαν ἀπὸ ἀλαζονείαν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐτιμωρήθησαν ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἔγιναν πονηροὶ δαίμονες· ἔργον τῶν εἶναι νὰ ἀντενεργοῦν εἰς τὸ θεῖον θέλημα καὶ νὰ παρακινοῦν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸ κακόν, χωρὶς νὰ δύνανται ὅμως νὰ ἐξαναγκάσουν τινὰ εἰς τοῦτο.

13. Ἡ ἁμαρτία τῶν πρωτοπλάστων καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς.

Οἱ πρωτόπλαστοι ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεὸν μέγιστα πνευματικὰ καὶ ὕλικά ἀγαθὰ, καὶ ὡς τόπον κατοικίας τῶν εὐφορώτατον κήπον, τὸν Παράδεισον, ἔνθα εὐρίσκοντο εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπήλαυον πάντων τῶν ἀγαθῶν ὅσα εὐρίσκοντο ἐν τῷ αὐτοῦ.

Διὰ νὰ δοκιμάσῃ ὅμως αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ διὰ νὰ τοὺς γυμνάσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ πονηροῦ, ἀπηγόρευσεν εἰς αὐτοὺς νὰ φάγουν ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τὸ ὅποιον ὠνομάσθη οὕτω διότι οἱ πρωτόπλαστοι θὰ κατεδεικνύοντο καλοὶ μὲν ἔὰν δὲν ἔτρωγον ἀπὸ τοὺς καρποὺς τοῦ δένδρου τούτου, κακοὶ δ' ἔὰν ἔτρωγον.

Ἐπειδὴ οἱ πρωτόπλαστοι ἔκαμαν κακὴν χρῆσιν τοῦ αὐτεξουσίου τῶν καὶ παρήκουσαν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, παρὰ τοῦ ὁποίου εἶχον λάβει τόσα ἀγαθὰ, κατεδείχθησαν ἀνάξιοι τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐτιμωρήθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Ἐνεκα δηλ. τῆς ἁμαρτίας ἐξεδιώχθησαν οἱ πρωτόπλαστοι ἐκ τοῦ Παραδείσου, ὁ νοῦς τῶν ἐσκοτίσθη, καὶ ἔγιναν εὐπαθεῖς καὶ θνητοί.

Ἐπειδὴ δὲ ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος κατάγεται ἐκ τοῦ ζεύγους τῶν πρωτοπλάστων, οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο θεωροῦνται προπάτορες τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ ἐνοχὴ καὶ αἱ συνέπειαι τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος μετεδόθησαν εἰς ἅπαν τὸ ἀν-

θρώπινον γένος. Οὕτω δ' ἐξησθένησε καὶ διεστράφη ὁ νοῦς καὶ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον ἔλαβε τάσιν τινὰ πρὸς τὸ κακὸν καὶ ἔχει ἀνάγκη τῆς θείας βοηθείας πρὸς ἐνίσχυσιν εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ κακοῦ. Ἐκτοτε εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον τὰ πάθη, οἱ πόνοι, αἱ ἀσθένειαι καὶ ὁ θάνατος. Μόνον δ' ὁ Θεάνθρωπος εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν ἐνοχλῆν καὶ τὰς συνεπειὰς τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος.

14. Περὶ τῆς θείας προνοίας.

Ὁ Θεὸς ἀφοῦ ἐδημιούργησε τὸν κόσμον δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν εἰς τὴν τύχην του, ἀλλὰ φροντίζει περὶ αὐτοῦ. Ἡ φροντίς αὕτη τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ κόσμου λέγεται θεία πρόνοια. Ὁ Θεὸς δὲν προνοεῖ μόνον νὰ μὴ καταστραφῇ ὁ κόσμος, ἤτοι δὲν συντηρεῖ μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ φροντίζει ὅπως ἐπιτύχῃ ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον οὗτος ἐδημιουργήθη, ἤτοι κυβερνᾷ αὐτόν.

Ὁ Θεὸς φροντίζει διὰ τὰ ἐλάχιστα ὄντα τοῦ κόσμου, καὶ δι' αὐτὰ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ διὰ τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, ὡς εἶπεν ὁ Σωτήρ.¹⁾ Ἰδιαιτέρως ὁμοίως προνοεῖ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νοῦν καὶ ἐλευθέραν θέλησιν καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἔστειλε χάριν τῆς σωτηρίας του τοὺς προφήτας, τὸν ἴδιον αὐτοῦ Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Ἡ θεία πρόνοια μᾶς προφυλάττει ἀπὸ πλείστους κινδύνους· διότι «εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;»²⁾

15. Γενικὴ διδασκαλία περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ περὶ τοῦ Θεανθρώπου.

Μετὰ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα ἢ διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων ἠϋξάνεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἠδύ-

1) Ματθ. 5', 26 κ. ε. «Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτὰ· οὐχ' ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει· λέγω δ' ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιβάλετο ὡς ἐν τούτων».

2) Ρωμ. Η', 31.

νατο νὰ σωθῆ διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων. Διὰ τοῦτο «ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου»,¹⁾ δηλ. ὅτε ἐξεχείλισε τὸ κακόν, ὁ Θεὸς ἔστειλε χάριν τῆς σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητος τὸν ἴδιον αὐτοῦ Υἱόν, ὁ ὁποῖος κατέβη ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἔλαβε σάρκα ἀνθρωπίνην ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνηθρώπησεν (750 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης). Οὕτως ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τέλειος Θεός, γίνεται συγχρόνως καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἐν μιᾷ λέξει Θεάνθρωπος. Ὡς τέλειος μὲν Θεὸς εἶνε ἐντελῶς τῆς αὐτῆς οὐσίας ἑμετὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς τέλειος δ' ἄνθρωπος συνίσταται ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, ὅμοιος κατὰ πάντα πρὸς ἡμᾶς ἐκτὸς τῆς ἁμαρτίας.

Κατὰ ταῦτα ἡ μία ὑπόστασις τοῦ Υἱοῦ διακρίνεται εἰς δύο φύσεις, τὴν θεϊαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, αἱ ὁποῖαι ἐνοῦνται εἰς μίαν ὑπόστασιν.

16. Κείμενον καὶ ἐρμηνεία τοῦ β' ἄρθρου τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως περὶ τῆς θεότητος τοῦ Σωτῆρος.

Τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς περὶ τοῦ Θεοανθρώπου τοῦ Σωτῆρος συνόψισε τὸ σύμβολον τῆς πίστεως εἰς τὰ ἄρθρα β'-ζ', ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν β' πραγματεύεται περὶ τῆς θεότητος, τὰ δὲ γ'-ζ' περὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ.

Τὸ β' ἄρθρον τοῦ συμβόλου ἔχει οὕτω: «Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο».

Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο, εἰς τὸ ὅποιον πρέπει νὰ νοηθῆ τὸ ῥῆμα τοῦ α' ἄρθρου, τὸ «πιστεύω», ὁ Σωτὴρ καλεῖται Κύριος, ὡς

1) Γαλ. Δ', 4.

κύριος τοῦ σύμπαντος. Ἰησοῦς ἦτο τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐδόθη κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του· σημαίνει δὲ τὸν Σωτῆρα. Χριστοὺς ἐκάλουν οἱ Ἑβραῖοι τοὺς βασιλεῖς ἐπειδὴ ἐχρίοντο διὰ μύρου, ὅταν ἀνελάμβανον τὴν ἐξουσίαν· ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ πνευματικὸς βασιλεὺς τῆς ἀνθρωπότητος, καθιερωθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὠνομάσθη Χριστός. Καλεῖται δὲ ὁ Σωτῆρ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διότι εἶναι ὁ μόνος κατὰ φύσιν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἡμεῖς δὲ οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα κατὰ χάριν τέκνα αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐγεννήθη πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ἦτοι προαιωνίως, ὅπως καὶ ὁ Πατήρ. Καλεῖται δὲ φῶς, ἐπειδὴ φωτίζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἐκ φωτός, ἐπειδὴ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρός. Ὅπως δὲ τὰ δύο φῶτα εἶναι τῆς αὐτῆς φωτεινῆς οὐσίας, οὕτω Πατήρ καὶ Υἱὸς εἶναι τῆς αὐτῆς θείας οὐσίας. Ὁ Σωτῆρ εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς γεννηθεὶς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Ἀφοῦ δ' εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθη ἐξ αὐτοῦ καὶ δὲν ἐποιήθη, ὡς οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ λοιπὰ κτίσματα. Ὁ Υἱὸς μὲ μίαν λέξιν εἶναι ἑμοῦσιος πρὸς τὸν Πατέρα, ἦτοι ἐντελῶς τῆς αὐτῆς οὐσίας πρὸς αὐτόν. Ἐπειδὴ δ' ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λέγεται ἄλλως καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, διὰ δὲ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐδημιουργήθη τὸ σύμπαν, λέγεται εἰς τὸ τέλος τοῦ ἄρθρου τούτου «δι' οὗ (Υἱοῦ ἢ Λόγου) τὰ πάντα ἐγένετο».

17. *Κείμενον καὶ ἐρμηνεία τῶν ἄρθρων γ'—ζ'* *τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως περὶ τῆς ἀν-* *θρωπότητος τοῦ Σωτῆρος.*

Περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Σωτῆρος πραγματεύονται τὰ ἄρθρα γ'—ζ' τοῦ συμβόλου, ἔχοντα οὕτω:

γ'.) Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ

Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

δ') Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.

ε') Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

ς') Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθιζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

ζ') Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Ἐκ τῶν ἄρθρων τοῦτον τὸ μὲν γ' διδάσκει ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ χάριν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τὴν ἡμιτέραν σωτηρίαν κατέβη ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἔλαβε σάρκα ἀνθρωπίνην ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου, τὴν ὁποίαν ἐβοήθησε τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Τὸ δ' διδάσκει ὅτι χάριν ἡμῶν ὁ Σωτὴρ, ἡγγεμονεύοντος τῆς Ἰουδαίας τοῦ Ποντίου Πιλάτου, ἐσταυρώθη, ἔπαθε καὶ ἐτάφη.

Τὸ ε' διδάσκει ὅτι, ὡς διδάσκουν αἱ Γραφαί, ὁ Σωτὴρ ἀνέστη τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὸν θάνατόν του. (Ὁ Σωτὴρ ἀπέθανε τὴν Παρασκευὴν ὥρα 3 μ. μ. καὶ ἀνέστη τὰ ἐξημερώματα τῆς Κυριακῆς. Παρήλθε δηλ. τὸ ὑπόλοιπον τῆς Παρασκευῆς, ἐλόκληρον τὸ Σάββατον καὶ μέρος τῆς Κυριακῆς· οὕτω δὲ ὑπολογίζονται αἱ τρεῖς ἡμέραι).

Τὸ ς' ἄρθρον διδάσκει ὅτι ὁ Σωτὴρ 40 ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀνελήφθη καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, δηλ. ἐτιμήθη ἐξαιρέτως ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπετέλεσεν.

Τὸ δὲ ζ' ἄρθρον διδάσκει ὅτι ὁ Σωτὴρ θὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν γῆν, ἐνδόξως ὁμως καὶ οὐχὶ ταπεινῶς ὡς τὴν πρώτην φοράν, διὰ νὰ κρίνῃ τοὺς ζῶντας καὶ τοὺς νεκροὺς καὶ θὰ εἶναι ὁ αἰώνιος βασιλεὺς τῆς ἀνθρωπότητος.

18. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Σωτὴρ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Σωτὴρ ἔσωσε τὸν κόσμον διὰ τῆς διδασκαλίας του, τοῦ παραδείγματός του καὶ τοῦ θανάτου του.

α') *Διὰ τῆς διδασκαλίας του.* Ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξε τὴν τελείαν δογματικὴν καὶ ἠθικὴν διδασκαλίαν. Κατ' αὐτὴν ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πανάγαθος Πατὴρ πάντων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ὡς τέκνα τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς εἶναι πρὸς ἀλλήλους ἀδελφοὶ καὶ συνεπῶς ἴσης ἀνθρωπίνης ἀξίας.

Ἐκ τῆς ἀδελφότητος ταύτης πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐξάγεται ὅτι πρέπει πάντας ν' ἀγαπῶμεν, ἡ ἀγάπη δ' αὕτη πρὸς τὸν πλησίον εἶναι τὸ κύριον γνώρισμα τῶν Χριστιανῶν. «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις». 1)

Τὴν διδασκαλίαν του ὁ Σωτὴρ διετύπωσεν εἰς διαφόρους ὁμιλίας του καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν συμπεριέλαβε τὰς κυριώτερας ἠθικὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Συχνάκις δ' ἐπίσης ὠμίλει διὰ παραβολῶν, ἦτοι διὰ πλαστοῶν διηγήσεων, ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτει ὡς πόρισμα θρησκευτικῆ ἢ ἠθικῆς τις ἀλήθεια.

β') *Διὰ τοῦ παραδείγματός του.* Τὴν ὑψίστην ἀρετὴν δὲν ἐδίδαξε μόνον ὁ Σωτὴρ, ἀλλὰ καὶ πρῶτος ἐφήρμοσεν εἰς τὸν βίον του· ἐγένετο δ' οὕτω δι' ἡμᾶς τέλειον ὑπόδειγμα ἀρετῆς, «ὅς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδ' εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ». 2) Οὕτως ὁ Σωτὴρ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς παράδειγμα τέλειον «ἵνα ἐπακολουθήσωμεν τοῖς ἴχνυσιν αὐτοῦ». 3)

1) Ἰωάν. ΙΓ', 35.

2) Α'. Πέτ. Β', 22.

3) Α'. Πέτ. Β', 22.

γ') *Διὰ τοῦ θανάτου του.* Ἐπεσφράγισε δὲ ὁ Σωτὴρ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸν βίον του διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου του, διὰ τοῦ ὁποίου ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸ ὕψιστον διδάγμα νὰ θυσιάζωμεν τὰ πάντα καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν μας πρὸ τοῦ καθήκοντος. Κυρίως ὅμως ὁ θάνατος τοῦ Σωτῆρος κατήλλαξεν ἡτοὶ συνεφιλίωσε τὸν Θεὸν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἣ ὁποία εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἀπ' αὐτοῦ συνεπέλα τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, καὶ οὕτω κατωρθώθη ἡ ἀναγέννησις καὶ ἡ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητος.

19. Κείμενον καὶ ἐρμηνεῖα τοῦ ἡ' ἄρθρου τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως περὶ Ἁγίου Πνεύματος.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πραγματεύεται τὸ ὄγδοον ἄρθρον τοῦ συμβόλου, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἑξῆς: «Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν».

Καὶ εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐξυπακούεται τὸ βῆμα τοῦ α' ἄρθρου, τὸ πιστεύω. Τὸ Πνεῦμα καλεῖται ἅγιον, δηλαδὴ ἀναμάρτητον· κύριον, διότι ἐξουσιάζει τὸ σύμπαν· ζωοποιόν, διότι δίδει πνευματικὴν ζωὴν εἰς τοὺς πιστοὺς. Τὸ Ἁγιον Πνεῦμα, ὡς ἐδίδαξεν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, 1) ἐκπορεύεται ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς, οὐχὶ δ' ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἐσφαλμένως διδάσκει ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι. Ἀφοῦ τὸ Ἁγιον Πνεῦμα εἶναι ἴδιον πρόσωπον τῆς Τριάδος πρέπει νὰ προσκυνῆται καὶ νὰ δοξάζεται μετὰ τὴν αὐτὴν τιμὴν καὶ δόξαν μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶναι ὁμοούσιον. Ἐφανερώθη δὲ καὶ ἐλάλησε τὸ Ἁγιον Πνεῦμα εἰς τὸν κόσμον διὰ τῶν Προφητῶν, ὑπὸ τοῦ ὁποίου οὗτοι φωτιζόμενοι

1) Ἰωάν. ΙΕ., 26.

ἐκήρυξαν. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐπεφοίτησεν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους τὴν Πεντηκοστὴν ἡμέραν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος, πρὸς παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυσιν αὐτῶν. Ἐκτοτε δὲ παραμένει διαρκῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, προφυλάττει δὲ ταύτην ἀπὸ πάσαν πλάνην καὶ ἐνισχύει τοὺς πιστοὺς!

20. Κείμενον καὶ ἐρμηνεία τοῦ θ' ἄρθρου τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως περὶ Ἐκκλησίας.

Τὸ ἕνατον ἄρθρον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως ἠραγματεύεται περὶ Ἐκκλησίας, ἔχει δ' ὡς ἑξῆς: «Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν» (ἐννοεῖται πάλιν τὸ ῥῆμα πιστεύω).

Ἐκκλησία λέγεται εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως τὸ σύνολον τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, οἱ ὅποιοι συνδέονται πρὸς αὐτὸν καὶ μεταξὺ των διὰ τῆς αὐτῆς ὀρθοδόξου πίστεως, λατρείας καὶ διοικήσεως.

Ἡ Ἐκκλησία λέγεται μία, διότι ἡ ἀληθὴς ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι δογματικῶς μία, ἡ μόνη ἡ ὁποία διεφύλαξεν ἀμετάβλητον τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν Ἀποστόλων. Ἡ Ἐκκλησία λέγεται ἁγία, διότι εἶναι ἄνευ ἁμαρτίας καὶ πλάνης· καθολικὴ, διότι εἶναι ἐξηπλωμένη εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἀποστολικὴ, διότι διεδόθη καὶ ἐστερεώθη διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων, ἰδίως ἀπὸ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ 33 μ. Χ., ὅτε ἀπεστάλη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος πρὸς ἐνίσχυσιν των τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Ἡ Ἐκκλησία ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, ὁ ὅποιος εἶναι καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, μέλη δ' αὐτῆς εἶναι πάντες οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες καὶ ἀκολουθοῦντες τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, λατρείαν καὶ διοίκησιν.

Τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας διαίρουνται εἰς κληρικούς, οἱ ὅποιοι κυβερνοῦν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἱερουργοῦν, καὶ εἰς λαϊκοὺς.

21. Κείμενον και ἐρμηνεία τοῦ ἰ' ἄρθρου τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

Τὸ ἰ' ἄρθρον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ βαπτίσματος, ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν», δηλαδή: ὁμολογῶ ὅτι διὰ τοῦ βαπτίσματος συγχωροῦνται αἱ ἁμαρτίαι.

Ἐπειδὴ ὁμως ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ (τῷ Δ') θὰ γίνῃ λόγος περὶ τῶν μυστηρίων γενικῶς καὶ ἐνδὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν ἰδιαιτέρως, ἐκεῖ θὰ πραγματευθῶμεν καὶ περὶ τοῦ βαπτίσματος.

22. Κείμενον και ἐρμηνεία τῶν ἄρθρων ια' και ιβ' τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν και μελλούσης ζωῆς.

Τὰ ἄρθρα ια' καὶ ιβ' τοῦ συμβόλου πραγματεύονται περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν καὶ μελλούσης ζωῆς, ἔχουσι δ' οὕτως: ια') «Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν». ιβ') «Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος».

Μετὰ τὸν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου χωρισμὸν τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τὸ μὲν σῶμα, ὡς ὕλικόν, ἀποσυντίθεται, ἡ δὲ ψυχὴ, ὡς ἄυλος, μένει ἀθάνατος καὶ παραμένει μέχρι τῆς μελλούσης παρουσίας τοῦ Κυρίου εἰς τὴν μέσην κατάστασιν τῶν ψυχῶν· ἐκεῖ ἀναλόγως τῶν πράξεων ἢ προαπολαύει μακαριότητές τινος ἢ υφίσταται ποινὴν τινα, μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς μελλούσης κρίσεως.

Ἐν ἡμέρᾳ δηλ. τὴν ὁποῖαν οὐδεὶς γνωρίζει πλὴν τοῦ Θεοῦ, τὰ σώματα τῶν θανόντων θὰ ἀναστοῦν εἰς μορφὴν πνευματικωτέραν τῆς σημερινῆς καὶ ἀθάνατα, καὶ θὰ ἐνωθῶν μετὰ τῶν ψυχῶν των, τὰ δὲ σώματα τῶν ζώντων θὰ ἀλλάξουν, θὰ γίνουσι δηλ. καὶ ταῦτα πνευματικώτερα καὶ ἀθάνατα. Συγχρόνως θὰ γίνῃ ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου, ἤτοι θὰ γίνῃ ἀνακαί-

νις αὐτοῦ καὶ θὰ καταστῆ οὗτος ἄφθαρτος. Τότε θὰ συμβῆ ἢ ἐνδοξος, χαροποιὸς διὰ τοὺς δικαίους καὶ φοβερὰ διὰ τοὺς πονηροὺς δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου ὅπως κριθῶν πάντες. Ἐκαστος θὰ κριθῆ ἀναλόγως τῶν ἔργων του («ἀποδώσει ἕκαστη κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ».)¹⁾ Τοῦτο θαυμασίως κατέδειξεν ὁ Σωτὴρ εἰς τὴν εἰκόνα τῆς μελλούσης κρίσεως,²⁾ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ χορτάζων πεινῶντα, ὁ ποτίζων διψῶντα, ὁ φιλοξενῶν ξένον, ὁ ἐνδύων γυμνόν, ὁ ἐπισκεπτόμενος ἀσθενῆ καὶ ὁ ἐρχόμενος πρὸς τὸν ἐν φυλακῇ εἶναι τὸ αὐτό, ὡς νὰ εὐεργετῆ αὐτὸν τὸν Σωτὴρα. Καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ θὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν παράδεισον, ἐνθα θὰ ζοῦν μὲ γαλήνην, μακρὰν πάσης θλίψεως καὶ στενοχωρίας, εὐρισκόμενοι εἰς σχέσιν καὶ κοινωνίαν μὲ τὸν Θεόν, τοὺς ἀγγέλλους καὶ τοὺς ἁγίους· οἱ δὲ πονηροὶ θὰ καταδικασθῶν εἰς τὴν κόλασιν, ἐνθα θὰ ἐλέγχῃ αὐτοὺς ἢ συνείδησίς των καὶ θὰ ὑποφέρουν πόνους καὶ θλίψεις.

Πότε θὰ γίνῃ ἢ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου δὲν γνωρίζομεν, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἴμεθα πάντοτε ἑτοιμοὶ· διὰ νὰ διδάξῃ δὲ τοῦτο ὁ Σωτὴρ εἶπε τὴν παραβολὴν τῶν 10 παρθένων.³⁾

Αἱ ἀμοιβαὶ τοῦ παραδείσου καὶ αἱ ποιναὶ τῆς κολάσεως εἶναι αἰώνιοι. Δὲν εἶναι δ' αἱ αὐταὶ διὰ πάντας, ἀλλὰ ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν πράξεων ἕκαστου.

Δ'.

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Περὶ μυστηρίων γενικῶς.

Ἐπάρχουν τελεσθεῖσιν τῆς Ἐκκλησίας μας, αἱ ὁποῖαι διακρίνονται τῶν λοιπῶν, διότι ὠρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ

1) Ῥωμ. Β', 6.

2) Ματθ. ΚΕ', 31-46.

3) Ματθ. ΚΕ', 1-13.

τῶν Ἀποστόλων, καὶ διότι κατὰ τὴν τέλεσιν αὐτῶν μεταδίδεται εἰς τοὺς πιστοὺς μυστηριωδῶς ἢ ἀόρατος χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐπειδὴ εἰς τὰς τελετὰς ταύτας ἐπενεργεῖ μυστηριωδῶς ἢ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λέγονται μυστήρια.

Κατὰ ταῦτα μυστήρια λέγονται αἱ ἱεραὶ τελεταὶ τῆς Ἐκκλησίας μας κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ὁποίων μεταδίδεται εἰς τοὺς πιστοὺς μυστηριωδῶς ἢ ἀόρατος χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Τὰ μυστήρια εἶναι ἑπτὰ: Τὸ βάπτισμα, τὸ χρίσμα, ἡ μετανοία ἢ ἐξομολόγησις, ἡ θεία εὐχαριστία ἢ μετάληψις, ἡ ἱερωσύνη, ὁ γάμος καὶ τὸ εὐχέλαιον. Ἐκ τῶν μυστηρίων τούτων τὰ μὲν 4 πρῶτα εἶναι ὑποχρεωτικὰ διὰ πάντα Χριστιανόν, τὰ δὲ 3 τελευταῖα μὴ ὑποχρεωτικὰ ἀλλὰ προαιρετικὰ, ἡ τέλεσις τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προαίρεσιν, ἦτοι τὴν ἐλευθέραν θέλησιν ἐκάστου.

Διὰ τὰ ἐπενεργεῖν τὰ μυστήρια ἐπὶ τῶν πιστῶν ἀπαιτεῖται ἐκ μέρους τῶν πίστις καὶ προπαρασκευὴ εἰς ἀποδοχὴν τούτων.

Ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία ἔχει ἐπίσης ἑπτὰ μυστήρια, τὰ αὐτὰ ὡς καὶ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ὁμῶς ἀποδέχονται μόνον δύο, τὸ βάπτισμα καὶ τὴν θεϊαν εὐχαριστίαν, θεωροῦν δὲ τὰ λοιπὰ ὡς ἀπλᾶς τελετὰς· διαφέρει δ' ἡ τελετὴ τοῦ μυστηρίου ὅτι δὲν μεταδίδεται κατ' αὐτὴν θεία χάρις.

24. Τὸ βάπτισμα.

Ὁ Ἰησοῦς ὄχι μόνον ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμόν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔστειλε τοὺς μαθητάς του νὰ κηρύξουν παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ βαπτίζουν «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος» 1).

Ὁ βαπτιζόμενος βυθίζεται τρις ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς τὸ ἡγιασμένον ὕδωρ καὶ ἀναδύεται ἐξ αὐτοῦ ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Βαπτιζόμενος δὲ καθα-

1) Μκ.θ. ΚΗ', 49.

ρίζεται ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ἐὰν δ' εἶναι ἐνήλικος καὶ ἀπὸ τὰς ἰδίας του ἁμαρτίας καὶ γίνεται μέλος τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ ταῦτα βάπτισμα λέγεται τὸ μυστήριον κατὰ τὸ ὅποιον ἐνῆ ὁ πιστὸς καταδύεται τρίς εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἀναδύεται ἐξ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἱερέως, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθαρίζεται ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ἐὰν δ' εἶναι ἐνήλικος καὶ ἀπὸ τὰς ἰδίας του ἁμαρτίας, καὶ γίνεται μέλος τῆς Ἐκκλησίας.

Διὰ τὴν ἐπενεργήσῃ τὸ βάπτισμα, ὡς καὶ πάντα τὰ μυστήρια, πρέπει ὁ βαπτιζόμενος νὰ ἔχη πίστιν, διὰ τοῦτο πρέπει οὗτος νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πίστιν του καὶ ὕστερον νὰ βαπτισθῆ. Ἔνεκα τούτου κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας πρὶν ἢ βαπτισθῆ τις ἐδιδάσκετο τὴν κατήχησιν. Ὅταν ὁμοῦ βραδύτερον εἰσῆχθη ὁ νηπιοβαπτισμὸς, διὰ τὴν μὴ ἀποθνήσκουν τὰ παιδιά ἀβάπτιστα, ὠρίσθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἀνάδοχος, ὁ ὁποῖος ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ βαπτιζομένου λέγει τὸ πιστεῦω καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν θρησκευτικὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ βαπτιζομένου. Ὁ ἀνάδοχος πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε ὀρθόδοξος.

Ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἀντὶ τὴν βαπτίξῃ φαντίζει μὲ ὕδωρ τοὺς πιστοὺς, ἐναντίον τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς συνηθείας τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Καὶ εἰς τὴν διαμαρτυρομένην Ἐκκλησίαν εἰσῆχθη τὸ βάντισμα, τὸ ὅποιον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας τελεῖται μόνον εἰς ἐξαιρετικὴν περίστασιν, ἔταν ἢ βύθισις εἰς τὸ ὕδωρ θὰ ἠδύνατο νὰ βλάψῃ τὴν υγιείαν. Εἰς ὑψίστην δ' ἀνάγκην, ἐὰν ὑπάρχῃ φόβος μὴ ἀποθάνῃ τις ἀβάπτιστος, γίνεται τὸ βάπτισμα ἐν ἀέρι· οἰοσθήποτε δηλ., ἀνὴρ ἢ γυνή, ὑψοῦ τρίς τὸ παιδίον εἰς τὸν ἀέρα, εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ θεωρεῖται τοῦτο βαπτισμένον. Ὅμοῦ ἐὰν ἐπιζήσῃ βαπτίζεται πάλιν κανονικῶς.

25. Τὸ Χρῖσμα.

Εὐθὺς μετὰ τὸ βάπτισμα τελεῖται καὶ ἕτερον μυστήριον τὸ χρῖσμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἱερεὺς χρίει (=ἀλείφει) τὸν βαπτισθέντα μὲ ἅγιον μύρον. Τὸ μύρον κατασκευάζεται τὴν Μ. Τετάρτην εἰς τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως ἐξ ἐλαίου καὶ 40 περίπου ἀρωματωδῶν ὑλῶν, ἀγιάζεται δὲ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Μ. Πέμπτης, καὶ ἐκεῖθεν στέλλεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας. Ἐνῶ δ' ὁ ἱερεὺς χρίει τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ βαπτισθέντος μὲ μύρον λέγει τὰς λέξεις «σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου», δηλ. ἡ χρίσις αὕτη ἐπισφραγίζει, ἐπιβεβαιοῖ ὅτι ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπεφοίτησεν ἐπὶ τὸν βαπτισθέντα· διότι τὸ χρῖσμα τελεῖται διὰ νὰ λάβῃ ὁ βαπτισθεὶς τὰ χαρίσματα ἢ τὰς δωρεὰς ἢ τοὺς καρποὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος (πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, χαράν, σοφίαν κ. τ. λ.).

Κατὰ ταῦτα χρῖσμα λέγεται τὸ μυστήριον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐνῶ ὁ πιστὸς χρίεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως δι' ἁγίου μύρου, λαμβάνει τὰς δωρεὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν μόνον ὁ ἐπίσκοπος δύναται νὰ τελέσῃ τὸ χρῖσμα, τὸ ὁποῖον δὲν τελεῖται εὐθὺς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ βαπτισθέντος ἐκμάθησιν τῆς κατηχήσεως, ὕστερον ἀπὸ τὸ ἑβδομὸν ἔτος τῆς ἡλικίας.

26. Ἡ μετάνοια ἢ ἐξομολόγησις.

Ἐὰν ὁ πιστὸς ἀμαρτήσῃ μετὰ τὸ βάπτισμα ὀφείλει νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ ἐξομολογηθῇ τὰς ἀμαρτίας του εἰς τὸν πνευματικὸν μὲ εἰλικρίνειαν καὶ μὲ συντριβὴν καρδίας διὰ νὰ συγχωρηθῇ παρ' αὐτοῦ. Αἱ ἀμαρτίαι δὲ αἱ ὁποῖαι συγχωροῦνται ἀπὸ τὸν πνευματικὸν συγχωροῦνται καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅπως εἶπεν ὁ Σωτὴρ εἰς τοὺς μαθητάς του: «Λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς· ἂν τινῶν κρα-

τῆτε κερράτηνται». 1) Οἱ ἀπόστολοι δὲ μετέδωκαν τὴν ἐξουσίαν ταύτην εἰς τοὺς διαδόχους των, ἦτοι τοὺς ἐπισκόπους, μὲ ἄδειαν τῶν ὁποίων τελοῦν τὸ μυστήριον πρεσβύτεροι ὀρίζομενοι ὑπ' αὐτῶν, οἱ ὁποιοὶ λέγονται πνευματικοί. Κατὰ τὸ μυστήριον τοῦτο ὁ πιστὸς ἐξομολογεῖται εἰς τὸν ἱερέα τὰς ἀμαρτίας του, ὁ δ' ἱερεὺς ἀναγινώσκει συγχωρητικὴν εὐχὴν καὶ ἐπιθέτει τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐξομολογηθέντος.

Τὸ μυστήριον τοῦτο τελεῖται ὁσάκις ὁ πιστὸς αἰσθάνεται ἀνάγκην, καὶ μάλιστα πρὸ τῆς λήψεως τῆς θείας εὐχαριστίας.

Κατὰ ταῦτα μετάνοια ἢ ἐξομολόγησις λέγεται τὸ μυστήριον, κατὰ τὸ ὅποσον ἐνῶ ὁ πιστὸς μετανοεῖ καὶ ἐξομολογεῖται εἰλικρινῶς εἰς τὸν πνευματικὸν τὰς μετὰ τὸ βάπτισμα ἀμαρτίας του, λαμβάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ πνευματικοῦ τὴν συγχώρησιν αὐτῶν.

27. Ἡ θεία εὐχαριστία.

Ὁ Σωτὴρ μίαν ἑσπέραν πρὸ τοῦ σταυρικοῦ του θανάτου συνέφαγε μετὰ τῶν μαθητῶν του τὸν μυστικὸν δεῖπνον. Κατ' αὐτὸν ἔλαβε τὸν ἄρτον καὶ ἀφοῦ τὸν ἠλόγησεν ἔδωκεν ἐξ αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητάς του, εἰπών: «Λάβετε, φάγετε· τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου...». Ὑστερον δ' ἔλαβε τὸ ποτήριον πλήρες οἴνου, καὶ ἀφοῦ ἠψυχρίστησε τὸν Θεὸν εἶπε: «Πῖτε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ αἷμά μου...». 2) Εἶπε δ' ὁ Σωτὴρ: «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ» 3). Καὶ παρήγγειλεν εἰς τοὺς μαθητάς του: «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν» 4).

Ὅτως ὠρίσθη ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, τὸ ὅποσον οἱ μαθηταὶ του ἐτέλουν τακτικῶς καὶ

1) Ἰωάν. Κ', 23.

2) Ματθ. Κς', 26—23.

3) Ἰωάν, ς', 56.

4) Λουκ. ΚΒ', 19.

ἐξ αὐτῶν μετεδόθη μέχρις ἡμῶν ὡς τὸ κέντρον τῆς θείας λατρείας.

Πρὸς τέλοςιν τοῦ μυστηρίου γίνεται χρῆσις ἄρτου καὶ οἴνου ἐρυθροῦ μεμιγμένου μεθ' ὕδατος, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ὅτι, ὅτε ἐκεντήθη ἡ πλευρὰ τοῦ Σωτήρος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὑπὸ τινος στρατιώτου ἔρρευσεν αἷμα καὶ ὕδωρ. 1) Μετουσιούται δὲ διηλ. μεταβάλλεται διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ ἄρτος εἰς σῶμα Χριστοῦ καὶ ὁ οἶνος εἰς αἷμα Χριστοῦ, ἔταν ὁ ἱερεὺς εὐχεται τοῦτο εἰς τὸν Θεόν, λέγων: «Ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δ' ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ». Ὁ ἐπαξίως μεταλαμβάνων τοῦ ἡγιασμένου ἄρτου καὶ οἴνου, μεταλαμβάνει αὐτοῦ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἐνοῦται μετ' αὐτοῦ καὶ λαμβάνει ζωὴν αἰώνιον· ὁ ἀναξίως ὁμως μεταλαμβάνων διαπράττει μέγιστον ἁμάρτημα. 2)

Κατὰ ταῦτα θεία εὐχαριστία λέγεται τὸ μυστήριον, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ πιστὸς μεταλαμβάνων τοῦ εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ μεταβληθέντος ἄρτου καὶ οἴνου, ἐνοῦται μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ λαμβάνει ζωὴν αἰώνιον.

Εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ μεσαιῶνος, ἀντὶ συνήθους ἄρτου δίδονται ἄζυμα· ἐκ δὲ τοῦ ἡγιασμένου οἴνου δίδεται μόνον εἰς τοὺς κληρικοὺς, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τοὺς λαϊκοὺς. Δὲν δύναται δ' ὁ παῖς νὰ μεταλάβῃ πρὶν λάβῃ τὸ χρίσμα. Οἱ Διαρμαρτυρόμενοι μεταλαμβάνουν καὶ ἄρτου καὶ οἴνου· οἱ μὲν Λουθηρανοὶ ἄζυμων, οἱ δὲ Καλβινισταὶ ἐνζύμου ἄρτου.

28. Ἡ ἱερωσύνη.

Ὁ Σωτὴρ, ὅτε ἐξέλεξε τοὺς Ἀποστόλους, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν νὰ διοικῶν τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ τελοῦν τὰ μυ-

1) Ἰωάν. 1Θ', 34.

2) Α' Κορ. ΙΑ', 29: «Ὁ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρῖμα ἐαυτοῦ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου».

στήρια καὶ νὰ κηρύττουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Οὗτοι δὲ μετέδιδον τὴν ἐξουσίαν ταύτην, διὰ χειροθεσίας, εἰς τοὺς διαδόχους των, οὕτω δὲ συνέστη ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης. Κατὰ τὸ μυστήριον τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος ἐπιθέτει τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν χειροτονοῦμενον καὶ ἀναγινώσκει εὐχὴν διὰ νὰ κατέλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ θεία χάρις, ἡ ὁποία προχειρίζεται αὐτὸν εἰς ἓνα τῶν ἱερατικῶν βαθμῶν. Κατὰ ταῦτα ἱερωσύνη λέγεται τὸ μυστήριον κατὰ τὸ ὁποῖον ἐνῶ ὁ ἐπίσκοπος ἀναγινώσκει εὐχὴν καὶ ἐπιθέτει τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν χειροτονοῦμενον, ἐπικαλεῖται τὴν ἐπ' αὐτὸν κάθοδον τῆς θείας χάριτος, ἡ ὁποία προχειρίζεται αὐτὸν εἰς ἓνα τῶν ἱερατικῶν βαθμῶν.

Εἶναι δ' οἱ βαθμοὶ τῆς ἱερωσύνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τρεῖς: Τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ διακόνου. Ὁ ἐπίσκοπος διοικεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς περιφερείας του, τελεῖ πάντα τὰ μυστήρια καὶ πάσας τὰς τελετὰς, καὶ κηρύττει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ πρεσβύτερος τελεῖ πάντα τὰ μυστήρια, πλὴν τῆς ἱερωσύνης, τὴν ὁποῖαν μόνον ὁ ἐπίσκοπος δύναται νὰ τελέσῃ, καὶ τῆς μετανοίας τὴν ὁποῖαν τελεῖ μόνον μὲ εἰδικὴν ἄδειαν τοῦ ἐπισκόπου, καὶ πάσας τὰς τελετὰς πλὴν τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ μύρου, ἔτι δὲ κηρύττει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ διάκονος διακονεῖ, ἤτοι βοηθεῖ μόνον κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων, μὴ δικαιοῦμενος νὰ τελέσῃ αὐτὸς ταῦτα, καὶ κηρύττει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μὲ ἄδειαν τοῦ ἐπισκόπου.

Εἰς ἕκαστον τῶν ἱερατικῶν βαθμῶν διεμορφώθησαν ἐξ ἱστορικῶν λόγων διάφοροι τίτλοι: (οὕτω λ. γ. οἱ ἐπίσκοποι τῶν μεγάλων πόλεων ὀνομάσθησαν ἀρχιεπίσκοποι, τῶν πρωτευουσῶν ἐπαρχιῶν μητροπολίται, τῶν πρωτευουσῶν πόλεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου πατριάρχαι. Οἱ πρεσβύτεροι τιτλοφοροῦνται ἀρχιμανδρίται, οἰκονόμοι, σκευοφύλακες, σφραγιδοφύλακες, πρωτέκδικοι, σακελλάριοι κ.τ.λ.). Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι χειροτονοῦν-

ται ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ὁ δὲ ἐπίσκοπος ὑπὸ δύο τοῦλάχιστον ἐπισκόπων. Ἀνωτάτη διοικητικὴ ἀρχὴ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἡ ὁποία ἐδρεύει ἐν Ἀθήναις, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ὡς προέδρου, καὶ 4 ἐπισκόπων ὡς μελῶν, οἱ ὅποιοι καλοῦνται κατ' ἔτος κατὰ τὴν σειράν τῆς χειροτονίας των.

Οἱ διάκονοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι δύνανται νὰ εἶναι ἕγγαμοι, οἱ ἐπίσκοποι ὅμως λαμβάνονται ἐκ τῶν ἀγάμων. Μετὰ τὴν χειροτονίαν ἀπαγορεύεται ἡ σύναψις γάμου. Εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν πάντες οἱ κληρικοὶ ὑποχρεοῦνται νὰ εἶναι ἄγαμοι. Εἰς τὴν διαμαρτυρομένην Ἐκκλησίαν ὑπάρχουν μόνον διάκονοι καὶ πρεσβύτεροι, μόνον δ' οἱ Ἀγγλικανοὶ ἔχουν καὶ ἐπισκόπους, καὶ διὰ τοῦτο λέγονται καὶ ἐπισκοπικοί. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι κληρικοὶ εἶναι ἕγγαμοι.

29. Ὁ γάμος.

Ὁ Χριστὸς ὁμιλῶν περὶ γάμου εἶπεν ὅτι οὗτος εἶναι σύνδεσμος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γενόμενος («ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω»,¹⁾ ὁ δὲ Παῦλος καλεῖ τὸν γάμον «μυστήριον μέγα». ²⁾

Ἡ ἀκολουθία τοῦ γάμου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν τῆς μνηστείας, ὅτε ἀνταλλάσσονται οἱ δακτύλιοι ἀρραβῶνες· καὶ ἀπὸ τὴν στέφιν, ὅτε ἀνταλλάσσονται οἱ στέφανοι, εἰς ἔνδειξιν τῆς τιμῆς μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία περιβάλλει τοὺς νυμφευμένους.

Διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου εὐλογεῖται καὶ ἀγιάζεται ὁ σύνδεσμος τῶν συζευγνυμένων. Γάμος λοιπὸν εἶναι τὸ μυστή-

1) Μάρ. Γ', 9.

2) Ἐφεσ. Ε', 32. Πρὸλ. Ἑβρ. ΙΓ', 4.

ριον κατὰ τὸ ὅποσον διὰ τῆς εὐλογίας τοῦ ἱερέως ἐπέρχεται εἰς τοὺς συζευγνυμένους ἢ θεία χάρις, ἢ ἀγιάζουσα τὸν σύνδεσμον αὐτῶν.

Ἀπαγορεύεται ὁ γάμος εἰς τοὺς κληρικούς μετὰ τὴν χειροτονίαν, εἰς τοὺς μοναχοὺς, ἐπίσης δὲ καὶ μετὰ τῶν στενῶν συγγενῶν, ὡς καὶ ὁ γάμος μετὰ ἑτεροθρήσκου, ἤτοι ἀνθρώπου ἀνήκοντος εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν ἢ μωαμεθανικὴν ἢ ἄλλην Ἑθρῆσκειαν.

Μετὰ θάνατον ἢ νόμιμον διαζύγιον ἐπιτρέπεται καὶ δεῦτερος καὶ τρίτος γάμος.

30. Τὸ εὐχέλαιον

Ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων οἱ σωματικῶς ἢ πνευρικῶς ἀσθενεῖς ἐχρίοντο ὑπὸ τοῦ ἱερέως δι' ἡγιασμένου ἐλαίου πρὸς ἴασιν τῆς ἀσθενείας των. Οὕτω δ' ὠρίσθη τὸ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου, κατὰ τὸ ὅποσον ἐνῶ ὁ ἱερεὺς χρίει τὰ μέλη τοῦ ἀσθενοῦς δι' ἡγιασμένου ἐλαίου καὶ ἀναγινώσκει εὐχὴν, ἐπέρχεται ἢ θεία χάρις, ἢ ὁποία θεραπεύει τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς ἀσθενείας τοῦ πιστοῦ.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸν δωδέκατον αἰῶνα παρέχει τὸ εὐχέλαιον μόνον εἰς ἐτοιμοθανάτους, ὡς ἐφόδιον διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία μας παρέχει τοῦτο ὁσάκις ἔχει ὁ πιστὸς ἀνάγκην, καὶ ἰδίως κατὰ τὴν Μεγάλην Τετάρτην, ὡς προπαρασκευὴν διὰ τὴν μετάληψιν κατὰ τὴν Μεγάλην Πέμπτην.

Ο ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΑΥΤΟΥ

31. Περὶ Δεκαλόγου γενικῶς.

Ὅπως τὸ σύμβολον τῆς πίστεως περιέχει συντόμως τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ πιστεῦωμεν, οὕτως ὁ δεκά-

λογος περιέχει τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ πράττωμεν. Ἐδόθη δ' ὁ δεκάλογος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Μωϋσέα ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, γεγραμμένος εἰς δύο λιθίνας πλάκας.

Ἐκ τῶν δέκα ἐντολῶν αἱ μὲν τέσσαρες πρῶται διδάσκουν τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν Θεόν, αἱ δ' ἕξ ἐπόμεναι τὰ πρὸς τὸν πλησίον καὶ ἡμᾶς αὐτούς.

Τὸν δεκάλογον δὲν κατήγγησεν ὁ Σωτήρ, ἀλλὰ τοῦναντίον συνεπλήρωσεν, ἰδίως κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίαν του. Διὰ τοῦτο αἱ δέκα ἐντολαί, ὡς αὐταὶ συνεπληρώθησαν ὑπὸ τοῦ Σωτήρος, εἶναι δι' ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ὁ κανὼν τοῦ ὀρθοῦ βίου.

32. Ἡ πρώτη ἐντολή.

« Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· οὐκ ἔσονται σοὶ θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ ». (Ἐγὼ εἰμαι Κύριος ὁ Θεός σου· δὲν θὰ εἶναι εἰς σὲ θεοὶ ἄλλοι ἐκτὸς ἐμοῦ).

Διὰ τῆς ἐντολῆς ταύτης διδασκόμεθα ὅτι ὁ Θεός εἶναι εἰς καὶ ὅτι αὐτὸν μόνον πρέπει νὰ λατρεύωμεν μὲ ὅλην τὴν δύναμίν μας· ἦτοι νὰ πιστεύωμεν εἰς αὐτὸν καὶ πάσας τὰς ἀληθείας, τὰς ὁποίας ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν κόσμον, νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἔσων ὑπεσχέθη καὶ νὰ ἀγαπῶμεν αὐτὸν ἐξ ὅλης καρδίας. Τὴν λατρείαν μας δὲ ταύτην πρὸς τὸν Θεὸν πρέπει νὰ ἐκδηλώωμεν, ὡς ἀρμόζει εἰς τέλειον πνεῦμα, « ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ », 1) καὶ κυρίως διὰ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. 2)

33. Ἡ δευτέρα ἐντολή.

« Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῇ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδα-

1) Ἰωάν. Δ', 24.

2) Ματθ. ΚΕ', 31 κ. ε.

σιν ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς»· (Μὴ κάμῃς διὰ τὸν ἑαυτὸν σου ἄγαλμα ἢ εἰκόνα τῶν ὄντων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ κάτω εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὰ ὕδατα ὑποκάτω τῆς γῆς. Μὴ προσκυνῆς οὐδὲ νὰ λατρεύῃς αὐτά). Ἡ δευτέρα ἐντολὴ εἶναι συμπλήρωμα τῆς πρώτης. Ἀφοῦ πρέπει νὰ λατρεύωμεν ἓνα μόνον Θεόν, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν πρέπει νὰ λατρεύωμεν καὶ νὰ προσκυνῶμεν ἀγάλματα καὶ εἰκόνας τῶν διαφόρων ὄντων, ἤτοι τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς ἢ τῆς θαλάσσης, ὡς ἔπραττον πολλοὶ λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ὡς σήμερον ἔτι πράττουν πολλοὶ ἄγριοι λαοί. Καὶ τὰς εἰκόνας τῶν ἁγίων δὲν πρέπει νὰ λατρεύωμεν, διότι ἡ λατρεία ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ μόνον τιμητικῶς νὰ προσκυνῶμεν· ἡ τιμητικὴ δὲ προσκύνησις αὕτη δὲν γίνεται πρὸς τὴν ὕλην τῆς εἰκόνας, ἀλλὰ διὰ τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον αὕτη ἀναπαριστᾷ.

34. Ἡ τρίτη ἐντολή.

«Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ»· (Νὰ μὴ λαμβάνῃς τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου χωρὶς λόγον).

Ἡ ἐντολὴ αὕτη μᾶς ἀπαγορεύει νὰ λαμβάνωμεν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ χωρὶς λόγον. Λαμβάνουν δὲ χωρὶς λόγον τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὅσοι βλασφημοῦντες ἀναφέρουν τοῦτο ἢ ὀρκίζονται διὰ πράγματα ὀφθαλμοφανῆ ἢ ὀρκίζονται ψευδῶς ἢ διὰ πράγματα περὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι βέβαιοι, ὡς καὶ ὅσοι δὲν ἐκπληροῦν ὑπόσχεσιν, ἢ ὁποῖα ἐδόθη δι' ὄρκου.

Ὁ Σωτὴρ συμπληρῶν τὴν ἐντολήν εἶπε νὰ ἀποφεύγωμεν πάντα ὄρκον («ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμῶσαι ὅλως») 1) καὶ νὰ ἀρκώμεθα εἰς τὸ ναὶ καὶ τὸ ὄχι. Ὅτι ὅμως εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἐπιτρέπεται ἢ μᾶλλον ἐπιβάλλεται· εἰς ἡμᾶς νὰ ὀρκισθῶμεν (λ. χ. εἰς τὸ δικαστήριον ἢ ὅταν διορισθῶμεν εἰς τινα δημοσίαν ὑπηρεσίαν) εἶναι φανερόν καὶ παράδειγμα εἰς τοῦτο μᾶς ἔδωκεν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ, ὁ ὁποῖος ἔταν τὸν ἐξώρκισεν ὁ ἀρχιε-

1) Ματθ. Ε', 34.

ρεὺς Καϊάφας ν' ἀπαντήσῃ ἐὰν εἶναι υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀπήντησε δι' ὄρκου, ὅπως ὠρχίζοντο συνήθως οἱ βραβδῖνοι, εἰπὼν «σὺ εἶπας». 1) Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος πολλακίς εἰς τὰς ἐπιστολάς του ἐπικαλεῖται τὸν Θεὸν ὡς μάρτυρα τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων («μάρτυς μου ἐστὶν ὁ Θεός»). 2)

Ὅταν ὀφείλωμεν νὰ ὀρκισθῶμεν, πρέπει νὰ ἔχωμεν πλήρη συναίσθησιν τῆς σοβαρότητος τῆς πράξεώς μας, καὶ νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ψευδῶς ἢ ἐπιπολαίως διδόμενος ὄρκος εἶναι μέγιστον ἐγκλημα, τὸ ὅποσον τιμωρεῖται οὐ μόνον ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ δικαστήρια.

35. Ἡ τετάρτη ἐντολή.

«Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγιαῶσαι αὐτήν· ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ, σάββατα, Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου». (Ἐνθυμοῦ νὰ τηρήῃς ἀγίαν τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου· ἐξ ἡμέρας θὰ ἐργάζεσαι καὶ θὰ πράττῃς πάντα τὰ ἔργα σου, τὴν δὲ ἐβδόμην ἡμέραν, τὰ σάββατα, νὰ ἀφιερῶνῃς εἰς Κύριον τὸν Θεόν σου).

Διὰ τῆς ἐντολῆς ταύτης ὠρίζετο εἰς τοὺς Ἑβραίους μετὰ ἐργασίαν τῶν ἐξ ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος, τὴν ἐβδόμην ἡμέραν, ἦτοι τὸ σάββατον, 3) νὰ ἀφιερῶν εἰς τὸν Θεόν. Εἰς τὸν Χριστιανισμόν καθιερώθη πρὸς ἑορτασμόν, ἦδη ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, ἀντὶ τοῦ σαββάτου, ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος, ἡ Κυριακή, εἰς μνήμην τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐκλήθη Κυριακή.

Εἶναι δὲ ἐπιβεβλημένη ἡ ἀργία τῆς Κυριακῆς οὐ μόνον διὰ θρησκευτικοῦς λόγους, διὰ νὰ τελῶνται κατ' αὐτήν μὲ ἀνεσιν τὰ θρησκευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ καθήκοντα, ἀλλὰ καὶ

1) Ματθ. Κς', 63—64.

2) Ῥωμ. Α', 9.

3) Σάββατον ἑβραϊστὶ σημαίνει ἀνάπαυσις.

διὰ λόγους υγιεινούς, ἵνα ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀνάπαύσεως καὶ ψυχαγωγίας κατὰ Κυριακὴν προφυλάσσεται ἀπὸ τῆν ὑπερκόπῳσιν καὶ ἐξάντλησιν καὶ πορίζεται νέας πρὸς ἐργασίαν δυνάμεις. Ἐννοεῖται ὅταν πρόκηται δι' ἐργασίαν, ἡ ὁποία δὲν δύναται ν' ἀναβληθῆ, ἢ δι' ἔργα φιλανθρωπίας, οὐ μόνον δὲν εἶναι ἁμαρτία ἀλλὰ τοῦναντίον καθήκον μας εἶναι ἡ κατὰ Κυριακὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ἐδίδαξεν ὁ Σωτὴρ, ὁ ὁποῖος ὅταν κατηγορήθη ὑπὸ τῶν Φαρισαίων διότι ἐθαυματουργήσε σάββατον, εἶπε: «τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον». 1)

Ἄσα εἶπομεν περὶ τῆς Κυριακῆς ἰσχύουν καὶ διὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

36. Ἡ πέμπτη ἐντολή.

«Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου».

Ἡ ἐντολή αὕτη διδάσκει τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς τιμὴν, ἣται τὸν βαθύτατον πρὸς αὐτοὺς σεβασμόν. Ὁ σεβασμὸς οὗτος πρέπει νὰ δεικνύεται ἐμπράκτως δι' ἀπεριορίστου ὑπακοῆς καὶ ὑποταγῆς εἰς αὐτοὺς καὶ διὰ προθύμου ἐκτελέσεως πάσης ἐπιθυμίας των, *συμφώνου πρὸς τὸν θεῖον νόμον*. Πρέπει ἔτι νὰ εἴμεθα εὐγνώμονες πρὸς αὐτοὺς, ἐνθυμούμενοι τὰς εὐεργεσίας των καὶ ὅσα δι' ἡμᾶς ὑπέφερον· ὅταν δὲ τύχη ἀνάγκη ἀφείλομεν ν' ἀνταποδίδωμεν, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα, τὰς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας των, καὶ νὰ γηροκομῶμεν αὐτοὺς.

Ὁ Σωτὴρ δίδει εἰς ἡμᾶς παράδειγμα τοιαύτης τιμῆς πρὸς τοὺς γονεῖς, οὐ μόνον διότι ὑπήκουεν εἰς αὐτοὺς («ἦν ὑποτασόμενος αὐτοῖς», 2) καὶ διότι, ὅτε ἦτο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἐφρόντισε διὰ τὴν μητέρα του, τὴν ὁποίαν συνέστησεν εἰς τὴν φι-

1) Μάρ. Β', 27

2) Λου. Β', 51

λόστοργον μέριμναν τοῦ Ἰωάννου, ¹⁾ ἀλλὰ καὶ διότι υπέτασσε διαρκῶς τὸ θέλημά του εἰς τὸ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς του, ²⁾ εἰς χεῖρας τοῦ ὁποῦοι ἠγάπησεν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. ³⁾

Οὐ μόνον πρὸς τοὺς γονεῖς ἐφείλομεν τιμὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας ὅσοι φροντίζουν διὰ τὴν ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξίν μας, ἤτοι τοὺς κηδεμόνας, διδασκάλους, κατηχητάς, εὐεργέτας, τοὺς λειτουργοὺς τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἀξίους τιμῆς.

37. Ἑκτη ἐντολή.

«Οὐ φονεύσεις».

Ἡ ἐντολὴ αὕτη ἐπιβάλλει τὸν σεβασμὸν τῆς ζωῆς, ἢ ὅποια εἶναι τὸ μέγιστον καὶ ἡ βᾶσις τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Διὰ τοῦτο ἡ προσβολὴ τῆς ζωῆς εἶναι τὸ μέγιστον τῶν ἐγκλημάτων. Οὐ μόνον δὲ ὁ φόνος τοῦ πλησίον ἀπαγορεύεται: ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτοκτονία.

Ὁ φόνος δὲν λογίζεται ὡς ἐγκλημα: α') ὅταν δὲν λειτουργῇ τὸ λογικόν· β') ὅταν γίνῃ ἄνευ προθέσεως, ἐκ λάθους ἢ ἐξ ἀμελείας (λ. χ. ἐν κυνηγίῳ), ὅτε ὁ φονεὺς εἶναι ἔνοχος διὰ τὴν ἀμέλειάν του, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τὸν φόνον, τὸν ὁποῖον δὲν ἐσκόπει· γ') ὅταν φονεύῃ τις πρὸς ἰδίαν σωτηρίαν τινὰ ἀπειλοῦντα τὴν ζωὴν του (φόνος ἐν ἀμύνη)· δ') ὁ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος φόνος, ὅστις οὐ μόνον δὲν θεωρεῖται ἐγκλημα, ἀλλὰ τὸναντίον εἶναι ἡρωϊσμός· ε') ἡ αὐτοθυσία, χάριν εὐγενῶν ἰδεωδῶν (λ. χ. ὁ θάνατος ἱατροῦ χάριν τῆς ἐπιστήμης ἢ ἐν ἐπιδημίᾳ)· σ') ὁ φόνος ὁ ἐπιβαλλόμενος χάριν τῶν συμφερόντων τῆς Πολιτείας ὑπὸ τῆς ἐξουσίας (δικαστοῦ, ὑπουργοῦ), συμφῶνως πρὸς τοὺς νόμους.

Τὴν ἐντολὴν ταύτην παραβαίνουν ὄχι μόνον ὅσοι φονεύουν

1) Ἰωάν. 10', 25 κ. ε.

2) Ματθ. Κς', 40 («Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ»).

3) Λουκ. ΚΓ', 46 («Πᾶτερ εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου»).

ἀπ' εὐθείας ἢ αὐτοκτονοῦν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι γίνονται ὁποσδήποτε αἷτιοι φόνου ἢ αὐτοκτονίας.

Ὁ Σωτὴρ συμπληρῶν τὴν ἕκτην ἐντολὴν εἶπεν ὄχι μόνον νὰ μὴ φονεύωμεν, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποφεύγωμεν πᾶν ὅ,τι θὰ ἰδύνατο νὰ προκαλέσῃ φόνον, ἤτοι τὴν ὀργὴν, τὴν ὕβριν καὶ τὸ μῖσος, ἀντὶ τῶν ὁποίων συνίστα τὴν πραότητα, τὴν ἀνεκτικότητα καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς πάντας καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς. (« Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν » ¹)).

Ὁχι μόνον πρέπει νὰ μὴ φονεύωμεν, ἀλλὰ τοῦναντίον νὰ πράττωμεν πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς καλὸν τοῦ πλησίον καὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας.

38. Ἑβδόμη ἐντολή

« Οὐ μοιχεύσεις.

Μετὰ τὴν ζωὴν τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν διὰ πάντα ἀνθρώπων εἶναι ἡ τιμὴ· διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἡ ἕκτη ἐντολὴ διδάσκει τὸν σεβασμὸν τῆς ζωῆς, ἡ ἑβδόμη διδάσκει τὸν σεβασμὸν τῆς τιμῆς καὶ μάλιστα τῆς οἰκογενειακῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἡ βᾶσις τῆς οἰκογενειακῆς εὐτυχίας καὶ ἡθικῆς, τοῦ κυριωτέρου παράγοντος τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας. Ἡ παράβασις τῆς ἑβδόμης ἐντολῆς εἶναι μέγιστον ἔγκλημα, ψυχικὸς φόνος, ὁ ὁποῖος τιμωρεῖται μὲ ψυχικὸν θάνατον.

Ὁχι μόνον δὲν πρέπει νὰ προσβάλλωμεν τὴν τιμὴν τοῦ πλησίον, ἀλλὰ τοῦναντίον νὰ πράττωμεν ὅ,τι ἐξαρτάται ἀπὸ ἡμᾶς δι' αὐτήν.

Καὶ διὰ τὴν τιμὴν ὁμοίως ἡμῶν αὐτῶν πρέπει νὰ φροντίζωμεν, ἀποφεύγοντες πᾶσαν κακίαν καὶ ἀκολασίαν, ἡ ὁποία καταστρέφει τὴν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ζωὴν ἡμῶν πρὸς τοῦτο δέον ν' ἀποφεύγωμεν τὴν ἀργίαν, τὴν μητέρα πάσης κακίας (« πολλὴν κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία » ²)) ἔτι δὲ τὰς κακὰς

1) Ματθ. Ε', 44.

2) Σοφ. Σειρ. ΔΓ', 29.

συναναστροφάς, διότι αἱ κακαὶ συναναστροφαὶ διαφθείρουν τὰ καλὰ ἤθη: «φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί». 1)

39. Ἡ ὀγδόη ἐντολή

«Οὐ κλέψεις».

Μετὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τιμὴν τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἰδιοκτησία, τῆς ὁποίας τὴν προσβολὴν ἀπαγορεύει ἡ ὀγδόη ἐντολή. Ἐκαστος πρέπει τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα ν' ἀποκτᾷ δι' ἐντίμων μέσων, ἀποφεύγων οἰανδήποτε προσβολὴν κατὰ τῆς ξένης περιουσίας. Διὰ τοῦτο πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν πάντα τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὠθοῦν πρὸς τὸ βαρύτερον τοῦτο ἔγκλημα, ἦτοι τὴν ἀργίαν, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν πολυτέλειαν.

Ὅχι μόνον δὲν πρέπει νὰ κλέπτωμεν ἀλλὰ τὸναντίον νὰ βοηθῶμεν τοὺς ἄλλους κατὰ δύναμιν, ἐὰν ἔχουν ἀνάγκην. («Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ἔτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται». 1)

Τὴν ἐντολὴν ταύτην παραβαίνουν ὄχι μόνον οἱ κλέπτοντες καὶ τὸ ἐλάχιστον πράγμα, τὸ ὅποιον ἀνήκει εἰς ἄλλον, ἀλλὰ καὶ οἱ ὁπωσδήποτε δι' ἴδιον συμφέρον ἀπατῶντες τὸν πλησίον ἢ τὸ δημόσιον, ὡς καὶ οἱ εἰς βάρος τοῦ ἄλλου θησαυρίζοντες.

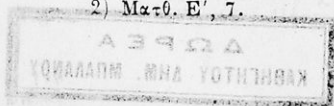
40. Ἡ ἐνάτη ἐντολή.

«Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ».

Διὰ τῆς ἐντολῆς ταύτης διδασκόμεθα οὐδέποτε νὰ μαρτυρῶμεν ψευδῶς κατὰ τοῦ πλησίον ἐκ κακῆς προθέσεως ἢ ἐκ κουφότητος, εἴτε πρὸ τοῦ δικαστηρίου εἴτε εἰς τὰς ἰδιαιτέρας μας ἐμιλίαις, διότι ψευδῆς μαρτυρία δύναται πολὺ νὰ βλάψῃ

1) Α'. Κορ. ΙΕ', 33.

2) Ματθ. Ε', 7.

τήν ὑπόληψιν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ ἄλλου, καὶ δεικνύει συγχρόνως ὑψίστην κακοήθειαν τοῦ ψευδομαρτυροῦντος.

Οὐ μόνον δὲ δὲν πρέπει νὰ ψευδομαρτυρῶμεν κατὰ τοῦ ἄλλου, ἀλλ' οὔτε νὰ κατακρίνωμεν ἄνευ λόγου, ὡς εἶπεν ὁ Σωτὴρ : «Μὴ κρίνετε ἵνα μὴ κριθῆτε» ¹⁾.

41. Ἡ δεκάτη ἐντολή.

«Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἔστιν».

Ἡ δεκάτη ἐντολὴ ἀπαγορεύει καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ξένης ιδιοκτησίας, διότι ἀπὸ τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν δύναται νὰ προέλθῃ ἡ κακὴ πράξις. Ἐκ τῆς δεκάτης ἐντολῆς διδασκόμεθα νὰ εἴμεθα ὀλιγαρκεῖς, ἀρκούμενοι εἰς ὅσα ἔχομεν, διὰ νὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς μὲ αὐτά.

ΣΤ'.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ. Ἡ ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

42. Περὶ προσευχῆς ἐν γένει.

Προσευχὴ λέγεται ἢ διὰ διανοημάτων ἢ διὰ λόγων κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν.

Εἰς τὴν προσευχὴν ἢ ζητοῦμέν τι παρὰ τοῦ Θεοῦ (προσευχὴ αἰτήσεως, ὡς τὸ «Πάτερ ἡμῶν»)· ἢ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια μᾶς ἔδωκε (προσευχὴ εὐχαριστίας, ὡς τὸ «ἐκ τοῦ ὕπνου ἐξανιστάμενος εὐχαριστῶ σοι ἅγια Τριάς»)· ἢ ἀνυμνοῦμεν τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ (προσευχὴ δοξολογίας, ὡς τὸ «Δόξα σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς»).

Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος πιστεύει, ἐλπίζει καὶ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, αἰσθάνεται ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ προσευχηθῇ πρὸς αὐ-

1) Ματθ. Ζ', 1.

τόν, διὰ τοῦτο ὁ εὐσεβὴς ἄνθρωπος προσεύχεται τακτικῶς, καὶ οὕτως ἐνισχύει τὴν πίστιν του.

Καθ' ἑκάστην πρέπει νὰ προσευχώμεθα πρὸς τὸν Θεόν, ἰδίως ὅμως πρέπει νὰ πράττωμεν τοῦτο ἐκτενέστερον κατὰ τὰς Κυριακὰς. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρών, πανταχοῦ δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα πρὸς αὐτόν· κυρίως ὅμως τόπος προσευχῆς εἶναι οἱ ἱεροὶ ναοί, διότι ἐκεῖ τελεῖται τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, κηρύττεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ψάλλονται ὕμνοι πρὸς τὸν Θεόν, καὶ διότι ἐκεῖ γίνεται ζωηρότερος ὁ ἀδελφικὸς σύνδεσμος μὲ τοὺς συμπροσευχομένους· καὶ ἡ διακόσμησις δὲ τῶν ναῶν συντελεῖ εἰς ἀνύψωσιν τοῦ φηρησκευτικοῦ συναισθημάτος. Ἡ προσευχὴ πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ ἐσωτερικὴν ἀνάγκην καὶ εἰλικρινῆ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, διότι ἄλλως ἂν γίνεται ἀπὸ φόβον ἢ ἀπλῆν συνήθειαν οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν. Πρέπει δὲ νὰ μὴ λέγωμεν μηχανικῶς τὴν προσευχὴν μας, ἀλλὰ νὰ ἐννοῶμεν καὶ νὰ ἐκτελῶμεν ὅσα λέγομεν. Πρέπει· δ' ἐπίσης νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ὅταν προσευχώμεθα εὐρισκόμεθα εἰς κοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ν' ἀποφεύγωμεν πᾶσαν ἀπρεπῆ στάσιν, κίνησιν ἢ λέξιν, ὡς καὶ πᾶσαν βαττολογίαν, ἤτοι φλυαρίαν.

43. Ἡ Κυριακὴ προσευχή.

Ὁ Σωτὴρ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸν τύπον κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ προσευχώμεθα. Λέγεται δὲ ἡ προσευχὴ αὕτη Κυριακὴ προσευχή, ἐπειδὴ ἐδιδάχθη εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἐκ δὲ τῶν πρώτων λέξεων τῆς λέγεται «Πάτερ ἡμῶν».

Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἐπίκλησιν, ἑπτὰ αἰτήματα, καὶ τὸν ἐπίλογον, καὶ εἶναι ἡ ἑξῆς :

Ἐπίκλησις : Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

α' αἶτημα : Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.

β' αἶτημα : Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.

γ' αἴτημα : Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

δ' αἴτημα : Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.

ε' αἴτημα : Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.

στ' αἴτημα : Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.

ζ' αἴτημα : Ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Ἐπίλογος : Ὅτι σου ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Εἰς τὴν ἐπίκλησιν λέγομεν τὸν Θεὸν Πατέρα, διότι εἶναι ὁ Πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων· λέγομεν δὲ ἡμῶν διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν ἀδελφικὴν σχέσιν, ἣ ὁποία ἐνώνει πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν καὶ ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρῶν, λέγομεν ὅτι οὗτος εἶναι ἐν τοῖς οὐρανοῖς, διὰ νὰ δεῖξωμεν τὸ μεγαλεῖόν του, ὅτι δὲν εὐρίσκεται μόνον εἰς τὴν γῆν, ὡς ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς οὐρανοὺς.

Διὰ τοῦ πρώτου αἰτήματος ζητοῦμεν ν' ἀγιασθῇ, ἦτοι νὰ δοξασθῇ καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν πίστιν των καὶ τὰς καλὰς των πράξεις.

Διὰ τοῦ δευτέρου αἰτήματος παρακαλοῦμεν νὰ βασιλεύῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ κυριαρχῇ ὁ νόμος του.

Διὰ τοῦ τρίτου αἰτήματος παρακαλοῦμεν νὰ τελεῖται τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὡς τελεῖται εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων.

Διὰ τοῦ τετάρτου αἰτήματος, ζητοῦντες τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον (δηλ. τὸν ἀναγκαῖον), ἐννοοῦμεν πάντα τὰ ἀπαραίτητα δι' ἡμᾶς ὕλικά ἀγαθὰ, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερον εἶναι ὁ ἄρτος. Διὰ τοῦ σήμερον δὲ δεικνύομεν τὴν ὀλιγάρκειαν ἡμῶν καὶ ὅτι δὲν ἀνησυχοῦμεν διὰ τὴν αὔριον, ἀφοῦ γνωρίζομεν ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖ δι' ἡμᾶς.

Διὰ τοῦ πέμπτου αἰτήματος παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ συγχωρήσῃ τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν, τὰ ὁποία παρίστανται ὡς

ὀφειλαὶ πρὸς τὸν Θεόν, μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ συγχωρῶμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων πρὸς ἡμᾶς. Ἐπειδὴ γνωρίζομεν ὅτι ὁ Θεὸς πολλάκις δοκιμάζει τοὺς ἀνθρώπους διὰ νὰ ἴδῃ τὴν πίστιν των, ὅπως λ. χ. τοὺς πρωτοπλάστους, τὸν Ἀβραάμ, τὸν Ἰωβ κ.τ.λ., παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τοῦ ἔκτου αἰτήματος νὰ μὴ μᾶς ὑποβάλῃ εἰς τοιαύτας δοκιμασίας, τὰς ὁποίας θὰ μᾶς ἦτο δυσχερὲς νὰ υπερνικήσωμεν, ἔνεκα τῆς ἀδυναμίας μας.

Διὰ τοῦ ἐβδόμου αἰτήματος παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς σῶσῃ ἀπὸ τὸ πονηρόν, δηλ. ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ μᾶς ἐνισχύσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα κατ' αὐτῆς.

Διὰ τοῦ ἐπιλόγου τέλος ἐξηγεῖται ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον ζητοῦμεν πάντα ταῦτα παρὰ τοῦ Θεοῦ· διότι οὗτος εἶναι ὁ βασιλεὺς, ὁ παντοδύναμος καὶ ὁ δεδοξασμένος αἰωνίως. Τὸ δὲ «ἀμήν» εἰς τὸ τέλος σημαίνει ἅς γίνῃ, εἴθε νὰ γίνουν ὅσα ἠδυχθήθημεν εἰς τὴν Κυριακὴν προσευχὴν.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εἰς τὴν Κατήχησιν ἐμάθομεν ποῖαι εἶναι αἱ ἀλήθειαι τῆς Θρησκείας μας. Ἄς πιστεύωμεν, ἐξ ὅλης ψυχῆς εἰς τὰς δογματικὰς ἀληθείας καὶ ἄς πράττωμεν ἐξ ὅλης καρδίας τὰς ἠθικὰς ἀληθείας, μὴ λησιμονοῦντες ὅτι βᾶσις τῆς ἀληθοῦς εὐτυχίας εἶναι ἡ τήρησις τοῦ Θεοῦ νόμου.

«Τὸν Θεὸν φοβοῦ καὶ τὰς ἐντολάς φύλαττε· ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος»¹⁾.

1) Εἰς ταῦτα δηλ. συγκεντροῦνται τὰ καθήκοντα παντὸς ἀνθρώπου· νὰ εὐλαβῆται τὸν Θεὸν καὶ νὰ φυλάττῃ τὰς ἐντολάς ('Εκκλῆσ. ΙΒ', 13).

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<i>Εἰσαγωγή</i>	Σελ. 3
<i>Α') Περὶ Θρησκείας. Εἶδη Θρησκειῶν. Αἱ μονοθεϊστικαὶ Θρησκειᾶι. Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ αἱ διάφοροι χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι. Ἡ ὀρθόδοξος χριστιανικὴ Ἐκκλησία.</i>	» 5
1.) Περὶ Θρησκείας καὶ εἶδη Θρησκειῶν. Αἱ μονοθεϊστικαὶ Θρησκειᾶι.	
2.) Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ αἱ διάφοροι χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι. Ἡ ὀρθόδοξος χριστιανικὴ Ἐκκλησία. . .	» 6
<i>Β') Πηγὰι τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς Θρησκείας.</i>	
3.) Πηγὰι τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς Θρησκείας γενικῶς.	» 8
4.) Ἡ Ἁγία Γραφή.	» 8
5.) Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.	» 8
6.) Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης.	» 10
7.) Ἡ Ἱερὰ Παράδοσις.	» 11
<i>Γ') Τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτοῦ.</i>	
8.) Περὶ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως γενικῶς.	» 12
9.) Κείμενον καὶ ἐρμηνεία τοῦ α' ἄρθρου τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.	» 13
10.) Οὐσία καὶ ιδιότητες τοῦ Θεοῦ.	» 13
11.) Ἡ ἁγία Τριάς.	» 14
12.) Ὁ Θεὸς δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος.	» 15

- 13.) Ἡ ἁμαρτία τῶν πρωτοπλάστων καὶ τὰ ἀποτε-
λέσματα αὐτῆς. Σελ. 16
- 14.) Περὶ τῆς θείας προνοίας. » 17
- 15.) Γενικὴ διδασκαλία περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώ-
που καὶ περὶ τοῦ Θεανθρώπου. » 17
- 16.) Κείμενον καὶ ἐρμηνεία τοῦ ἄρθρου β' τοῦ συμβό-
λου τῆς πίστεως περὶ τῆς θεότητος τοῦ Σωτῆρος. » 18
- 17.) Κείμενον καὶ ἐρμηνεία τῶν ἄρθρων γ-ζ' τοῦ συμ-
βόλου τῆς πίστεως περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ
Σωτῆρος. » 19
- 18.) Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ σωτὴρ
τῆς ἀνθρωπότητος. » 21
- 19.) Κείμενον καὶ ἐρμηνεία τοῦ η' ἄρθρου τοῦ συμβό-
λου τῆς πίστεως περὶ Ἁγίου Πνεύματος. » 22
- 20.) Κείμενον καὶ ἐρμηνεία τοῦ θ' ἄρθρου τοῦ συμβό-
λου τῆς πίστεως περὶ Ἐκκλησίας. » 23
- 21.) Κείμενον καὶ ἐρμηνεία τοῦ ι' ἄρθρου τοῦ συμβό-
λου τῆς πίστεως περὶ βαπτίσματος. » 24
- 22.) Κείμενον καὶ ἐρμηνεία τῶν ἄρθρων ια' καὶ ιβ' τοῦ
συμβόλου τῆς πίστεως περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν
καὶ μελλούσης ζωῆς. » 24

Δ') Τὰ μυστήρια.

- 23.) Περὶ μυστηρίων γενικῶς. » 25
- 24.) Τὸ βάπτισμα. » 26
- 25.) Τὸ χρῖσμα. » 28
- 26.) Ἡ μετάνοια ἢ ἑξομολόγησις. » 28
- 27.) Ἡ θεία εὐχαριστία. » 29
- 28.) Ἡ ἱερωσύνη. » 30
- 29.) Ὁ γάμος. » 32
- 30.) Τὸ εὐχέλαιον. » 33

Ε') Ὁ Δεκάλογος καὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτοῦ.

31.)	Περὶ δεκαλόγου γενικῶς.....	Σελ. 33
32.)	Ἡ πρώτη ἐντολή.....	» 34
33.)	Ἡ δευτέρα ἐντολή.....	» 34
34.)	Ἡ τρίτη ἐντολή.....	» 35
35.)	Ἡ τετάρτη ἐντολή.....	» 36
36.)	Ἡ πέμπτη ἐντολή.....	» 37
37.)	Ἡ ἕκτη ἐντολή.....	» 38
38.)	Ἡ ἑβδόμη ἐντολή.....	» 39
39.)	Ἡ ὄγδοη ἐντολή.....	» 40
40.)	Ἡ ἐνάτη ἐντολή.....	» 40
41.)	Ἡ δεκάτη ἐντολή.....	» 41
ζ')	<i>Περὶ προσευχῆς ἡ Κυριακὴ προσευχή.</i>	
42.)	Περὶ προσευχῆς.....	» 41
43.)	Ἡ Κυριακὴ προσευχή.....	» 42
44.)	<i>Ἐπίλογος</i>	» 45

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000014254

ΔΙΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ Δ Σ ΜΠΑΛΑΝΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ
1ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1914

Δ Ω Ρ Ε Α
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

Δ Ω Ρ Ε Α
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ
1ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1913

Στοιχειώδης Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, μετὰ 5 ὀλοσελίδων εἰκόνων. Ἔκδοσις 1914.

Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μετὰ πολλῶν εἰκόνων καὶ χάρτου τῆς Παλαιστίνης. Ἔκδοσις 1914.

Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης, μετὰ πολλῶν εἰκόνων ὀλοσελίδων καὶ μὴ καὶ χάρτου τῆς Παλαιστίνης. Ἔκδοσις 1914.

Στοιχειώδης Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Κατήχησις. Ἔκδοσις 1914.

Δειτουργικὴ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων κατὰ τὸ πρόγραμμα. Ἔκδοσις 1914, μετ' εἰκόνων.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

(Ἔκδόσεις τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων).

Ἡ Ἐκκλησία μας, ἦτοι ποῦ, πῶς καὶ πότε λατρεύεται ὁ Θεός, μετὰ πλήρους ἐρμηνείας τῆς θείας λειτουργίας. Ἔκδοσις 13η (80,000 ἀντίτυπα).

Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον. Ἔκδοσις νέα.

Αἱ Ὁρησκεῖται, σύντομος ἱστορία τῶν διαφόρων Ὁρησκειῶν ἀγρίων καὶ πεπολιτισμένων ἐθνῶν.